

מאמר מערכת

עקבתא דמשיחא בעיכוב השלום

במשנה בשלחי סוטה: "בעקבות משיחא חוצפה יסגי" וכו'. 'עקבות משיחא' אפשר לפרש על עיכוב הגאולה, ואפשר לפרש על פעמי משיח. מרשי' בסנהדרין צז, א' מבואר להדיא כהפרוש השני. ע"ש. א"כ "עקבתא דמשיחא" אינו כהשגור בפי כל דוקא. [בזה"ל אינו נמצא כלל הלשון עקבתא, אלא "עקבות"]. אבל באמת יש ויש בזה גם עיכוב ומעכבים.

בליקוטי תורה לרביינו הארץ"ל ריש פרשת שופטים:

"כי יפלא מך דבר למשפט בין דם וגוו', ארז"ל (בזהה"ח ובמדרשות ע"פ כrho לי זדים שיחות אשר לא כתורתך) שאלו מלאכי השרת להקב"ה (בשעת החורבן) רבש"ע כתבת בתורתך 'ושפך את דמו וכסחו בעפר' וכאן כתיב 'שפכו דם כמים', כי דמה בתוכה' וגוו'. כתבת בתורתך 'אותו ואת בהו לא תשחטו ביום אחד' וכאן כתיב 'הבנים נשחטים' וכו'. כתבת בתורתך 'זוכה הכהן ופנו את הבית' וכאן 'וישרפו בית האלוקים וכל כל מחמי' להשחית', אמר להם הקב"ה; כלום יש שלום בעולם, הוואיל ואין שלום אין כלום. וכ"ז רמזה לנו התורה בפסוק הזה 'כי יפלא מך דבר למשפט בין דם הינו ושפך את דמו וכו'. בין דין לדין הינו אותו ואת בנו כי כנ"ל. ובין נגע לנגע הינו זוכה הכהן כי כנ"ל. והתשובה לכל זה; דברי רבotta בשעריך' שעיל ידי המריבות והעדר השלום שביהם גורם לכל זה, ומסיים 'וקמת ועלית אל המקום' שע"י ירושלים עיר שחוברה לה יהדי שבה נעשו כל ישראל חברים וע"י התורה יתאחדו ויתווך בינויהם השלום.

[מדרשי זה כלשונו לא מצאתי כתעת בזה"ל, אלא רק מ"ש על פסוק כrho לי זדים וכו' ששאלו כך להקב"ה, נמצא באיכ"ר אלז' ובמדרשי תהילים קיט, לב. ועוד. אבל נאמנים דברי הארץ"ל שכן נמצא בזה"ל. ובמאמרי חז"ל רבים מבואר שהتورה כולה שלום ושאם אין שלום אין כלום, כפשוטו; ראה אבות רפ"ו. Tosfeta ב"ק ז, סנהדרין צט, ב. ספרי במדבר פסקא מב. ספרי זוטא פסקא ו. ויק"ר ט. במד"ר כא. פדר"כ יב, יד. תנומה בובר יתרו ט. ועוד רבים].

מההילים הדברים, אלא שבמעט בהתבוננות הם נכונים ו邏輯יים מאוד; וכי איך אפשר לעשותות ולפעול משחו ללא שלום, ובפרט בדורינו, הרי מחלוקת בהלכה והשקפה יש למכביר, ואם בסיבת זה יפרדו גם הלבבות ח"ו, ולא ננаг כתלמידי שמאו והלל שנהגו כבוד זה בזה למרות המחלוקת, משום ש'האמת והשלום אהבו' (ראה ירושמי יבמות א,ו). נמצא שהتورה (המודומה) היא סיבה לחלוקת. ואם תורה ושלום אין כאן, וא"כ "הויאיל ואין שלום אין כלום". וא"כ אבדנו את הייעוד האמתי שהוא חיים ושלום לעולם. וספר "אמר הויאיל ואין שלום אין כלום".

וכך כותב רבי הילל משקלוב תלמידו של הגר"א בספר קול הטור פרק ז' (ח'לך שעידין בכ"י, ומביאו רמ"מ כשר בהתקופה הגדולה, מהדו' תשס"א, ח"ב עמ' 514):

"ולפנינו דבר ברור שהמקור העיקרי, סיבת הסיבות של כל המערכת הזאת, היא הקנאה והשנאה השוריה בישראל, אשר לוליهم כבר לא היו לנו כל הצרות האלה, כל יסורי הגלות, וכל שונאי ישראל - לא עשו ולא ישמעאל ולא ארמילוס (שר ערב רב) - לא היה להם שום שליטה ואחיזה לפגוע בישראל במשהו וכו'. הרי אם נאמץ את כל כוחותינו וצבאותינו הרוחניים לעקור מותך ישראל את מידת הקנאה והשנאה ויתר מידות הרעות, היינו זוכים כבר לקיבוץ גלויות בשלמות, וגם בנין בית המקדש בכל הדרו. הבא נעשה חיליל בכoon זה ונגיע לישועה והגואלה השלמה מהירה בענני שמייא".

ונמצא א"כ שמה שאמרו חז"ל בסוטה שם, שבקבות משה יסגי, נערים פני זקנים ילבינו, בת קמה באמה, בן אין מתביש מאביו וכוכ. שהם גדרים ותווצה של קנאה ושנאה וכו', כל זה באמת מעכבי הגאולה הוא ולא מעקבות הגאולה, הוואיל ואם אין שלום [שפירושו התנהגות בשלמות כראוי] אין כלום. נמצא שנזכה לאガולה שלמה אם עוקור את המדות הללו מתוכנו, ולא נאמר "האמת" בלבד. אלא "האמת והשלום". [וידיועים דברי הרבי מקאצק על מ"ש רוז'ל שב'ותשלך אמת ארץ' ריצה הקב"ה את האמת שאמר אל יברא - שכלו שקרים. ומקשים מה עם השלום שאמר אל יברא שכלו מחלוקת. והшиб הקצקר, שכל סיבת המחלוקת היא בגול' שכו"א מטעם אומר "האמת אתי", لكن אמר תשליך את האמת המדומה שלך ארץך, אז יהיה שלום].

ובימי התשובה שלפנינו בלבד מ"ש רוז'ל "עבירות שבין אדם לחברו אין יהה"כ מכפר" וכו'. כדי להתבונן בכ"ד דברים המכנים את התשובה שמנה הרמב"ם בה"ל תשובה פרך ד', שרובם כולם הם או עבירות שבין אדם לחברו או קשורות להנחת אדם על חבריו ועם הציבור. וכשנתבונן בדברי ר' הילל משקלוב בקהל הטור ס"ו פ' ה' שכתב שהטעם שבקבות משה יוצפא יסגו וכו' הווא משומש שהסת"א יודע שבבואה הגאולה לא יהיה לו עוד קיום לנין מתגבר ביחסו של הילל הגאולה למנוע את בואה. וא"כ ניקל בענינו להבין כי מלחמת קדש היא במדות הרעות הללו שבאמת איןם שלנו ועל לנו להזניהם מלחמה חשובה וגורלית זו.

גלוון 38 עסוק:

- א. המשך מאמרו של מורה דרכנו הגר"ש מ"ע שליט"א בדיון שביעית בקאת ובחוחבה.
- ב. מאמרו האקטואלי של י"ר המכון בדיון הבנהה, אם יש בה קדו"ש כשנלקטה בשמייניות.
- ג. בעצומה של ההלכה של יינוט אוצר ב"ד הקדושים בקדו"ש, דין הרב דוד אביטאי מחברי המכון אם מותר לערב הין במים.
- ד. מאמרו החדש של הרב בוארון, שבו ממשיך לדון על הפרש תרו"מ.
- ה. מדור תגבות.

ביקרא דאוריתא המערכת

מידע הילכתי

א

דיני אתרוג הקדוש בקדושת שביעית

א. אתרוג אף שעיקר נטיעתו לשם מצווה נהוג בו קדושת שביעית. אך מותר ליטלו לד' מינימ, ואין אנו חושים שעקב שימוש הידיים יביאו לידי הפסד. (עי' מה שכתבתי בשביתת השדה סוף"ט, ובפי"א סי"ט בהערה 41).

ב. אתרוג שחנת [שליש בישול – שלב מוקדם באתרוג כיוון שנאכל בקוטנו] בשביעית ונלקט בשביעית, יש בו קדושת שביעית בודאי ופטור מן המעשר והפקר לכל הוא.

ג. אתרוג שחנת בשישיית ונלקט בשביעית, או שחנת בשביעית ונלקט בשמינית, הרי שנוהג בו קדושת שביעית מספק, ואף חייב במעשרות מספק. וכמו"כ ספק אם נהוג בו חובת הפקר, וע"כ אין ליטלו ללא רשות הבעלים. [ובאיarthiy דין זה בארכוה בספרי "שביתת השדה" פ"י ס"ח ובהערה שם. ובפי"ב ס"ח].

ד. כשהחיב לעשר את האתרוג יש לעשר ממנו מעשר עני, כיוון שהובת מעשר שני באילנות, אינה אלא לאותם שילקו לאחר ט"ו בשבט של השנה הראשונה לשמייה. ויש מי שכתב להפריש מעשר שני. [והיכא אפשר טוב להפריש את שני המעשרות בלשון תנאי ל'צאת ידי חובת הכל']. את התהרו"מ יפריש ללא ברכה.

ה. משום הספק אין חובה ליתן המעשרות למקבליהם, אולם באתרוג הניטל לשם מצות ד' מינימ, יוציא את המעשר של הלוי ושל העני מתוך האתרוג, כדי שיתקיים בו דין "לכם", ללא כל ספק. (עי' שביתת השדה פ"ט ס"ג).

ו. גרעיני אתרוג, כיוון שאינו ראויים לכל שימוש, אינם טפלים לעיקר הפרי ואין בהם קדושת שביעית. ומותר לזרעם בשמינית. (שם פ"ט סכ"ח).

ז. יש אומרים שאתרוג אין לו חובת ביעור מפני שאינו כליה. וי"א שזה תלוי בזנים השונים של האתרוג, וי"א שזמן הביעור הוא בחודש שבט. והגרשז"א צ"ל כתוב, שכיוון ובימינו האתרוגים הם למצויה ויש להם זמן קבוע לקטיף, חל עליהם חובת ביעור [מ"מ נראה שאין זה מיד בסוכות כיוון שבפועל קיימ עוד על העצים וגם מעט פירות מצילים – עי' מש"כ בזאת בשביתת השדה פ"ד סל"ג]. ולכן הלכה למשעה נראה שאת האתרוג או מركחת שנעשה ממנו יש לבער בהגיא חדש שבט תשס"ב, ויכוין מפורש שלא לזכות בזאת בחזרה [ה גם שמכניסו לביתו, עדין זה בתורת הפקר], עד שיעבור זמן הביעור ודאי.

ב

תמצית הלוות קדושת שביעית בין ובמיוחד ענבים הקדושים בקדושה

באיורים נוספים וצינוי מקורות עי' בספר "שביתת השדה" פרק יא

- א. אסור לאבד או לקלקל את היין, אסור להפסידו ממשימושו הרגיל.
- ב. אסור לבשל את היין כמוות שהוא, כיוון שטעמו משותvio. אולם מותר לפטר יין של שביעית.
- ג. מותר להוסיף מעט יין לתבשיל, או למאפה, או לסלט פירות וכיו"ב.
- ד. אסור לערבות תרופה מרה, או כל דבר כי"ב, בין, כיוון שטעיד טעם של היין.
- ה. אסור להשתמש עם היין כתרופה – מלוגמא, כל שטפידו וניכר המעשה שעשו להרפואה.
- ו. סיכה שהותרה שביעית, אינה אלא בשמן, אך בין אסורה הסיכה.
- ז. יין שערבבוו עם מאכלים שאיןם קדושים בקדושת שביעית, התערובת כולה קדושה בקדושת שביעית, כל שנותן היין טעם בתערובת.
- ח. עיטה מקמח שאיןו קדוש בקדושת שביעית, שנילושה עם יין של שביעית, ויש שיעור בעיטה החייב בחלה, יש להפריש את החלה ולשורפה כדי שאור השנים.
- ט. מותר להשתמש עם היין לקידוש, הבדלה, ולמצות ד' כוסות בפסח. אולם יש להזהר בזמן שמלא את הכוס, שלא ישפוך יין לאיבוד, אלא אם כן יש צלוחית תחתיו, ואין היין הולך לאיבוד.
- י. אסור לכבות את נר ההבדלה בין שנשפך לצלוחית.
- יא. בליל פסח, אין לשפוך מכוון היין כנהוג בזמן אמרת המכות, משום שהיין הנשפך הולך לאיבוד.
- יב. יין הקדוש בקדושת שביעית, אסור להוציאו מארץ ישראל לחוץ לארץ, [אך מותר להוציא לאיות וסבירתה].
- יג. יש לבער [=להפקיר] את היין בהגיע זמן הביעור. זמנה הוא בערב פסח של שנת תשס"ב.
- יד. בהגיע זמן הביעור, מוציא את היין ומניחו על פתח ביתו, ואומר [בפני שלשה אנשים, אף אם מאוהביו שידועו שהם לא יזכו מההפקיר]: "אדנו בית ישראל, כל מי שצורך ליטול יבו ויטול". ואחר שהפקיר לכל, יכול לחזור ולזכות בין ולהכניסו לתוכו ביתו, ושותה והולך עד שיכלו. [אם לא נותר לו אלא כמהות מועטה המפסקת לו ולבני ביתו רק לליל הסדר אינו חייב בביורו].
- טו. היין קדוש בקדושת שביעית עם כל האבלותיו, אף לאחר זמן הביעור.
- טו. יין שלא נתבער בזמן הביעור, אם בזמיד לא ביערו נאסר היין בשתייה. ואם שג או נאנס, יעשה שאלת חכם.
- יז. כל עוד והיין נמצא ברשות אוצר כי"ד [בתהנות חלוקה] אינו חייב בביורו, כיוון שהוא מופקר. והולוקה מבית הדין לאחר זמן הביעור, אינו חייב לבער.

ברכת גמר חתימה טובת**שניאור ז. רות**

מור"ר הגאון רבינו שלמה משה עמאר שליט"א
חבר ביה"ד הגדול וחבר מועצת הרה"ר לישראל

בענין קדושת שביעית בקאת ובחוחובה

[ח"ב – המשך מגליון קודם]

וכדי לישב גם לדברי מרן ז"ל בכיסוף משנה שהחilk בינו מידי דאכילה, דבזה הוא דבעינן לכט דומייא דלאכילה, אבל דבר שלא שיק בוא אכילה לא בעין שיהיה דומה לאכילה, ומלבד מה שהקשה מהר"י קורוקס ז"ל גופה על פירוש זה ודחה אותו, עוד הקשו האחראונים מהגמ' שם דאמרה הטעם שלא חלה קדושה על העצים הוא משום דבריורן קודם להנתן, והרי עצים לאו מידי דאכילה נינחו והצרכו גם בהם שתתיה הננתן וביעורן שווה וככ"ל. וחשבותי שאולי מרן הביא פ"ז מההרי"ק ז"ל, שכן רגיל להביא מפירושיו בהל' שביעית CIDOU, וכי' זה כתבו מההרי"ק ז"ל, ואולי מרן ז"ל גופה חזר ודחה אותו והביא כפ"י השני של מההרי"ק ז"ל שהוא עיקר אלא שנשמט בדפוס. אך לא ראיתי למי שיאמר כן.

ומפני חומרת הקשיות שהקשרו על דברי מרן ז"ל נלע"ד לישב דבריו בדוחק, ולומר אכן כוונת מרן ז"ל לומר לכל מידי דלאו אכילה הוא א"צ שתתיה הננתנו וביעורו שווה, דבודאי לא נעלם מעניין קדשו מ"ש בgem' בעניין עצים, והוא סוגיא בדוכתה ובה הוא עוסק, אלא הוא ז"ל דיבר בכביסה שהביעור של החומרים שבבם משרים את הבגדים או הפשתן נמשך לזמן ארוך עד שנגמר כיבוסם, ואם יפרידו החומר מן הבגדים לא יתכבסו, וזה לא רק בבורית ואهل אלא גם בין הדברך כן, שננותנים אותו בגדים שרצוים לכט, ותוך כדי השရה מתכטב והולך במשך ג' או ד' ימים, וכל אותם ימים עדין החומר נוחנו כוחו בגדים, בין אם זה בורית ואهل ובין אין או שאר דבריהם מפירות שביעית הנאכלים. והנה בבורית ואهل וכיוצא"ב מהדברים המינוידים לכביסה מפורש בירושלים דיש בהם קדושת שביעית, וכפ" הראמ"ס ז"ל. וביע"כ צריכים לומר שחייב הננתנו וביעורו שווים, ע"כ חלה עליהם קדושה ומותר לכבס בהם. והביאור לזה הוא משום הדחומר לא מפסיק לחתת כוחו עד גמר הכיבוס, והו"ל ביעורו והנתנו שווה. ומהז הוקשה לו למרן ז"ל למה אסור הכיבוס בין, ולהלא גם הין ממשיך לחתת כוחו עד גמר הכיבוס, והוי דומייא דאהל ובורית, ומה ראיית לכת אחר הזמן שהיין מתקלקל עד שאינו ראוי לשתייה, הרי הוא יעדו לכביסה, ומצד זה לא מתבער, וכוחו לא נמר עד גמר הכביסה, ונימה דביעורו הוא רק אז שוגמר לחתת כוחו, והו"ל ביעורו והנתנו שווים. לזה כתוב מרן ז"ל לחלק בין מידי דאכילה, כמו יין, שאפלו שננתנו על הבגדים לכטם, מ"מ עיקרו עשו לשתייה, ע"כ מהשיבין את הזמן של הביעור שלו בזמן שמתקלקל ולא ראוי עוד לשתייה, ומה שמשיך לחתת כוחו בכביסה לא חייב שעדיין לא התבער, כי הולכים אחר הייעוד העיקרי שלו דוקא, אבל בורית ואهل שאין שיק בהם אכילה, ויודם מלכתחילה הוא רק לכביסה, זה אזי אין בת ריעקו, שכל זמן שננתן עדין כוחו בכביסה לא נחשב למבוער. ומ"ש דמיini כביסות שלא שיק בהם אכילה שפיר מתרבו מלבם ע"פ שהנתנום וביעורם אינו

שווה, hei קאמר, דאע"פ שאهل ובורית כשבמים אוטם בכביסה אחר איזה שעוט שמתרככים הרבה אין רואוים עוד לככיסה אחרת, והיה ראוי להחשייב את זה לביעור דומיא דין, והו"ל ביעורן קודם להנאתן, מ"מ כיון שאין שייך בהם אכילה לא אזילין בתר הביעור זהה, אלא כל זמן שעוד משפייעים בככיסה החבינה להו כמו שלא נתבערו עד דין עד סוף הכיבוס, אז הו"ל ביעורו והנאתו שווים, דלא דמי לעצם שמתבערים ונשרפים ורק אז אופים ומבשלים בהם, דבוריית ואهل נהנים מהם ממש כל זמן ביעורם, שתוך כדי הזמן שמתבערים וכליים הרי הם מכבסים והולכים עד גומרה של כביסה, ואע"פ שהוא דוחק בלשון, טוב לנו לשבול דוחק הלשון ולא דוחק העניין, וכמ"ש מרן הב"י בכמה מקומות.

והלום ראיתי בפירוש רבינו חננאל ז"ל בסוכה (מ' ע"א), ז"ל: וכל דבר שהנאתו וביעורו יחד, קדושה חלה עליוכו. תנאי היא, דתניא אין מוסרין פירות שביעית למשרה ולככיסה, פירוש כגון פירות שלבננים בהם וכובסים בהם, כגון הבוריית וכיוצ"ב, שביעית אסור מהאי טעמא דכתיב לכם יהיה לאכלה, בעין لكم דומיא דלאכלה, מה לאכלה בעת הנאתן מתבערין, גם لكم בעין בעת ביעורו הנאתן, להוציא משרה וככיסה שמכבסים ומלבננים אחר ביעורן, ונמצאת הנאתן אחר ביעורן ואסור, וכן העצים. ר' יוסי מתייר, דיק لكم לכל צרכיכם ואפילו משרה וככיסה, והוא דכתיב לאכלה למעוטי מלוגמא, ורבה משרה וככיסה להיתר שכל אדם צרכיכם להם, וממעט מלוגמא שאינה צריכה צורך הביראים אלא רק צורך החולמים, והבאת עצים נמי מלכם נפקא, ולא בעי (ר' יוסי) דומיא דלאכלה להיות דרך הנאתן וביעורו שווה. עכ"ל.

ויש בדבריו ז"ל חידוש גדול, שכל המפרשים, ראשונים ואחרונים, פירשו בבריתא דין מוסרין פירות שביעית למשרה וככיסה, דהינו פירות ממש כמו יין וכדו', ורבינו חננאל ז"ל מפרש בפירות המיוחדים לככיסה כמו בוריית והדומה לו. ועוד חידוש גדול יש בדבריו ז"ל, שלדעת חכמים בשם שאסור לכבש בבורית, ה"ג אסור להשתמש בעצים, דוגם כביסה וגם עצים הנאתן היא אחר ביעורן.

וצ"ל דעתו ז"ל, לאחר שהעצים והborית הנאתן היא רק אחר ביעורן, א"כ לא חייב עליהו קדושה כלל, ואמאי אסור להשתמש בהם. והיה מקום לומר דר"ח ז"ל ס"ל דהתנאי שהצרכו שתהיה הנאתן שווה עם ביעורו לא אמרו אלא לגבי השימוש בפירות או שאר צמחים שיש בהם קדושת שביעית, אבל הקדושה גופה חלה בכל דבר הצומח אפילו שאין הנאתו וביעורו שווה.

והא דדרשו חז"ל لكم דומיא דלאכלה, היינו לגבי השימושים, ובאמת כך הואמשמעות הכתוב: "והיתה שבת הארץ لكم לאכלה", דהינו במא שה' נתן לנו את תנובותיה של שבת הארץ, לכל צרכינו, בעין דומיא דלאכלה, הרי שהמדובר הוא עליינו, שמה שאנו משתמשים יהיה דומה לאכילה, ולא מירוי על חלות הקדושה, וס"ל דבכל גונא חלה הקדושה על כל הצומח מן הארץ.

ועל כל פנים ברור לפי זה דהירושלמי חולק על הגם' דילן, דבריש פ"ז דשביעית הסיקו בפשיות דילה קדשה על אهل ובורית ושאר מיני כיבוסים, ומותר לנבס בה, ותלמידין תלי לה בפלוגתא דחכמים ור' יוסי, ובע"כ צ"ל עוד דהירושלמי מפרש לפלוגתא דחכמים ור' יוסי בפירות רגילים כמו יין של שביעית והדומה לו, אדם מפרשים לה בבורית ואهل היה להם לתלות הדין זהה בחלוקת זו.

והנה בדברי הרמב"ם צ"ל קשיא לי עוד (מלבד מה שהקשו נושאילו ושאר מפרשים), שכחוב שם (פ"ה ה"י), אבל אין מכבסים בפירות שביעית ואין עושין מהם מלוגמא, שנ' והיתה שבת הארץ לכם לאכללה וכו'. ובגמ' שם מייעטו כביסה משום דברענן "לכם דומייא דלאכללה", שתהיה הנאותו שווה לביעורו, והרמב"ם צ"ל לא הזכיר כלל הכלל זה דהנאתו שווה לביעורו בשום מקום, וגם לא הזכיר הדרשה דלכם דומייא דלאכללה, והם דברים מפורשים בסוגיית הגם' דסוכה וגם בב"ק, ולמה הטעלים מהם לוגמי. ועוד קשיא לי טובא, דבגמ' שם פליגי חכמים ור' יוסי, וחכמים שאסרו כביסה למדוי מלכם דומייא דלאכללה, ור' שמתיר כביסה לא ס"ל דרשה זו, מיהו מודה דאסור להשתמש בפירות שביעית למלוגמא, ודריש להם מדכטיב לכם ולא לזלוף, ויתירה מזו אמרו שם: מאן תנא להא דת"ר לאכללה ולא למלוגמא, לאכללה ולא לזלוף, לאכללה ולא לעשות ממנה אפיקוטיזן, כמוון קר' יוסי, دائ' רבנן הא איכא נמי משרה וככיסה, ופירש"י צ"ל: כמוון קר' יוסי דלא ממעט אלא הנאה שאינה שוה בכל, והנק נמי אין אלא לצורך חולין ואסטניס וכו'. יע"ש. ואחר שהרמב"ם צ"ל פסק בחכמים שאסרו לנבס בפירות של שביעית, למה הביא להח' דרשה דר' יוסי. ועוד דהשויה כביסה ומלוגמא בהדי ובחדא מחתינהו. וגם דלא מצאנו שם שהוציאו כביסה בדרשה זו, ולא ראייתי כתעתמי שעמד על קושיות אלו.

ואילו דמסתפינא הוה אמינה דהרמב"ם צ"ל הולך בשיטת ר"ח צ"ל, רב רבותיו, וכדרכו בקדש. ולפי דברי ר"ח צ"ל מחלוקת חכמים ור' היא באهل ובורית, והרמב"ם צ"ל לא פסק בזה כתלמידין אלא כהירושלמי הנז', וכבר כתבתי בשו"ת שמע שלמה ח"ב (חיו"ד סימן ג' אות ה') שהగ"א בバイורו לש"ע י"ד (סימן רפ"ב סק"ג) כתוב שהרמב"ם צ"ל נתה כאן אחר הירושלמי וכו', כדרכו לנוטות אחר הירושלמי. וידידי הר"א כהן שליט"א כתוב לי שם, שכן כתוב הראב"ד צ"ל בהלכות ק"ש (פ"ג ה"י), שדריך הרמב"ם לפסוק כהירושלמי, ושכ"כ בשו"ת מהרי"ק (שורש ק), וכמ"ש ביביע אומר ח"ד חא"ח (סימן ל"ה). וע"ש עוד מזה. וביארתי שם דהינו כשייש מחלוקת בגם' דילן, ובירושלמי נפסק הדבר ללא מחלוקת, בזה הוא דפוסק כהירושלמי. וע"ש שייישבתי בזה דברי הרמב"ם בתחלה הלכות בב"ח שהזכיר הדרשה דויקרא רבה, לא שתק הכתוב מלאסור אכילה וכו', ולא הזכיר הדרשה דג"פ לא תבשל כמו שאמרו במס' חולין (קט"ו). וע"ש.

וה"נ י"ל דכיוון דהגמ' דילן תلتה את זה בפלוגתא דחכמים ורבי יוסי, ובירושלמי פסקו בסתם דבורית ואهل דילה עליהם קדשות שביעית ומותר להשתמש בהם, פסק

כהירושלמי, וاع"פ שלא פסק כהרבלי הינו כפי הגמ' דין, אבל הירושיתא שאמרה שנחalkerו חכמים ור"י בשירה וכביסה א"א לעוקרה מפני הגמ' דירושלמי. וצ"ל מה מפרש הירושלמי באותה בריתא. ומוכרחים לומר שהירושלמי מעמיד הירושיתא בפירות של שביעית הנאכלים, כמו יין והדורה לו, ובזה הוא דנהלךו חכמים ור"י אם מותר לכבס בו או לא, ופסק הרמב"ם ז"ל בזה כחכמים שאסרו, אך לא מהטעם המבואר בגמרא שלנו שהוא משומם דבעין לכם דומיא דלאכלת שתהיה הנאותו ובעורו שוה, דהירושלמי בודאי לא מסביר שחכמים אסרו מהטעם זהה, דא"כ למה התירו לכבס בבורית ואהله, שבפשיותו נראה שאין חילוק בין כביסה בין או בבורית לעני שתהיה הנאותו וביעורו שוה, וע"כ הרמב"ם ז"ל לא כתוב להאי כלל דבעין הנאותו וביעורו שוה, וגם לא הזכיר את הדרשה דלכם דומיא לאכלת, אלא סתם וכתב: אין מכבסים בפירות שביעית ואין עושין מהם מלוגמא, שנא' והיתה שבת הארץ לכם לאכלת, לאכלת ולא למלוגמא וכו' ולא למשרה ולא לכביסה. עכ"ל.adam כנים דברינו שהרמב"ם ז"ל לא סביר דבעי' ביעורו והנאותו שוה, אז בודאי מהטעם שמייעטו כביסה הוא מפני הפסד מאכל אדם, שהתורה אמרה "לאכלת", ומזה מייעטו שחורה ושריפה והפסד וכו', וכך מייעטו גם מלוגמא וזילוף ואפקטווין וכביסה, ור"י מודה בقولו, רק חולק בשירה וכביסה שהוואיל ושווים בכל אדם, מחשבים ליכיל בכלל כל צרכיכם, אבל רבנן לא מחלקים בזה, וממילא נכללים בכלל מלוגמא ושאר העניינים. ובאמת גם בסוגיתנו מתחילה אמרו מ"ט דת"ק, דאמר קרא לאכלת ולא למשרה ולא לכביסה, מ"ט דר' יוסי, אמר קרא לכם לכל צרכיכם, ואפילו למשרה וכביסה. ואח"כ שאלו: ות"ק הא כתיב לכם, ותירצטו ההוא לכם דומיא דלאכלת, מי שהנאותו וביעורו שוה, יצאו משרה וכביסה שהנאותו אחר ביעורן. והרמב"ם נקט רק לשון ראשון, מפני שפסק כהירושלמי, דמותר לכבס בבורית ואהله, ולית לה האי דרשא דלכם דומיא דלאכלת, שאם לא כן למה התירו לכבס בבורית, אלא ודאי שהחילוק הוא פשוט, דברית שאינו בר אכילה אין הפסד כשמכבס בו, אלא אדרבה זה דרך שימוש ולא שיק לטעמו, אבל יין ושאר פירות הנאכלין נאמר בהם לאכלת אסור להפסידן, ואפילו تحت מאכל אדם לבהמה ג"כ אסור, דחשיב הפסד גם כן, ע"כ מייעטו מזה גם כביסה ושריפה, וזה שכתבו עם מלוגמא וכו', דעת כולם אמר' לאכלת, ולא לאותם שימושים שחוובים הפסד האוכל.

עודין צרכים להבין לפי שיטה זו, מה הטעם שעיצים אין בהם קדושת שביעית, ובגמ' דילן שם אמרו משומם שביעורן קודם להנאותן ולא דמי לאכילה, אבל להירושלמי דלא ס"ל להאי כלל למה לא תחול קדושת שביעית גם על העיצים. והנראה בזה לענ"ד דלשיות הירושלמי שלא תלו בך שתהיה הנאותו וביעורו שוה, א"כ צ"ל לכל שהאדם נהנה באופן ישיר מדבר הצומח מן הארץ יש עליון קדושת שביעית, שכבר אמרו (פ"ז מ"א) כלל גדול אמרו בשבייעית כל שהוא מאכל אדם וכו', וכמ"ש לעיל בתחילת העניין, ונמצא אדם הוא מאכל אדם או בהמה ודאי יש בו קדו"ש, וכן נמי אם הוא ממין הצובעים, דזה גם כן הוי הנאה ישירה לצבעם בהם שער הראש וכיור"ב [ולענין צביעת בגדיו תלוי בחלוקת, עיין בדרכם אמונה (פ"ה ה"י בציון ההלכה שם אותן קי"א). ע"ש]. צביעת הבגדים אינה ישירה כהנאת גוףו כಚובע

שערות הראש, והדלקת שמן למאור ג"כ הוויא הנאה ישירה לאדם, וכן נמי כביסה ושריה מהדברים הנחוצים ביותר לשימוש האדם, אבל העצים שקדם נשרפים למגרי, ואח"כ נהנה מהם לא חשיבא הנאה ישירה לאדם, דאז כבר פנים חדשות באו כאן ומהם נהנה בהסקה ואפייה, ולא מהעץ עצמו.

ויש חיזוק לזה מדברי הרדב"ז ז"ל בפירושו להרמב"ם ז"ל (פ"ה מהל' שמייה ויבול הכל"ג), במ"ש שם: תנור שהסיקוה בתבן וקש של שביעית יוצן, והקשה מ"ש מרוחץ שפסק שם (ה"כ) מרוחץ שהסיקוה בתבן וקש של שביעית מותר לרוחץ בה בשכר (ומרן ז"ל בכ"מ שם כתוב דאפיקלו לכתחילה מותר). ותירץ הרדב"ז ז"ל דהתם האדם עצמו נהנה מהחמיות של העצים עצמן, אבל תנור שהסיקוה בתבן וקש של שביעית אין הוא עצמו נהנה מהעצים עצמן, ולא דמי למelogמא. וק"ל. עכ"ל. והמדקדק בלשונו הטהור יראה דעיקר החילוק הוא דגופו נהנה מגוף העצים או לא, ומזה נבין דעתים שונים הן משאר דברים בעצם ההנאה שלהם, שאין מגעה הנאה מגוף העצים לגוף האדם, והוא חיזוק למ"ש.

وعיין דרך אמונה (פ"ה הי"א אות פ"ד) שכותב בשם החזו"א ע"ה דעתים העומדים לבניין ולעשות מהם כלים וכוכ' אין בהם קדו"ש. ע"ש. ובגמרא שאלו מעיצים דמשחן שזה הנאה ישירה מן העץ והיה ראוי להתיר, ואמרו סתם עיצים להסקה עומדים. ועיין בפ"ה הכל"א שכותב: הקליפין והגרעינין שמוטרים בתרומה לזרים, אין קדושת שביעית חלה עליהם והרי הן בעצים, אא"כ ראויין לצביעה. עכ"ל. והרי מקליפות וגרעינין אפשר לעשות דברים שונים, וחילקו בין ראויים לצביעה דבזה חלה עליהם קדושת שביעית. ועדין צ"ע, דבר מוחודש הוא לומר שלהרמב"ם ז"ל אין צרי' שתהיה הנאותו וביעורו בשווה.

וראיתי להרב ערוק השלחן בדיני שביעית (סימן כ"ד אות כ"א) שגם הוא ז"ל עמד על השאלה הזו, דלמה התיר הרמב"ם ז"ל להשתמש באهل ובורית למשרה וככיבסה, ובגמ' דסוכחה וב"ק אסרו לכבս בדבר שיש בו קדושת שביעית, וכותב דודאי לפי הש"ס שלנו דהכל תלוי במה שהנאותו ובעורו שווה יהיה אסור לכבս (גם באهل ובורית), אלא דלפי זה לא חלה קדושת שביעית כלל על דבר שאין הנאותו ובעורו שווה, ולכך מותר לכבս באهل ובורית. אמן הירושלמי לא ס"ל הא דהנאותו ובעורו שווה, ולפי זה כיבוס וודאי שרי, דהירושלמי בעי רק דבר השווה לכלכם, וככיבסה שווה לכל, דיש בה חי' נפש, כמ"ש בנדרים (י"א ע"א), וגם שביעית חלה עליהם, ומותר לכבս גם בפירות, אלא שבזה פסק הרמב"ם ז"ל כ"ס דילן, וזה שכותב ההיתר משומם לכם לכל צרכיכם הוא לפי הירושלמי שקדושת שביעית חלה עליהם, ושוני הגירסאות קיימים (אי חלה או לא חלה עליהם קדו"ש), וכאומר דלהש"ס דילן אין קדושת שביעית עליהם, ולהירושלמי קדו"ש חלה, והותרו מצד לכם לכל צרכיכם בדבר השווה לכל נפש, וזה ברור לדינה. עכ"ל.

ואחר המחללה רבה מהדר"ג קשה לומר פירוש זה בדברי הרמב"ם, ולומר דארכבייה אתרי ורכשי, וד"ל דממן מותר לכבס בבורית ואهل, לאחר שפסק כ"ס דילן דאסור לכבס בפירות שביעית, ה"ל להתיר לכבס בבורית ואهل משום דלא חלה עלייהו שביעית משום דין ביעורו והנתן שווה. ועכ"פ לא היה לו להזכיר הדרשה דלכם לכל צרכיכם. ועוד קשיא לי בדב"ק של הרב עורך השלחן ז"ל, שכטב דלפי הירושלמי מותר לכבס גם בפירות שביעית, אלא שהרמב"ם פסק בזה כהש"ס דילן, ויש מקום בראש לומר דבפירות שביעית יודה גם הירושלמי לאסור, דהיינו הפסד ופחיתות להשתמש בפירות הרואים למאכל אדם לכביסה ושריה, כמו שאסור למת מאכל אדם לבמה ה"ג אסרו לכבס בהם.

על כל פנים מצאתי תנאים דמסיע לי במ"ש לעיל, דגם העורך השלחן כתב במפורש דהירושלמי לא ס"ל להא דהנתנו וביעורו שווה, ולא עבי אלא דבר השווה לכלכם וככ"ל. ואם נכוון מה שכטבתי דהרמב"ם ז"ל איזל בשיטת ר"ח ז"ל, עולה דפסק למורי בשיטת הירושלמי, ואתי שפיר מה שלא הזכיר כלל שצרכך שתהיה הנתנו וביעורו שווה, וגם לא הזכיר דברין לכם דומיא דלאכלת, וכן שאר הדקדוקים שכטבתי לעיל. וلهלן אביא עוד מדברי האחرونים, וכן מדברי גдолין זמניים בעניין זה בעה"ז.

והנה גם אם נפרש בדברי מהר"י קורוקוס ז"ל, דגם להרמב"ם בעניין שתהיה הנתנו וביעורו שווה, ובלי זה לא חל עליו קדושת שביעית, וגם לפי מ"ש לבאר ע"פ דברי ר"ח ז"ל דהרמב"ם הולך בשיטת הירושלמי דלא ס"ל לך דרשא דדומיא לאכילה, וא"צ שתהיה הנתנו וביעורו שווה, וכמ"ש לעיל, לפי כל השיטות נראה בפשיטות דחלה קדושת שביעית בצמיח החוחובה, שכבר כתבתי לעיל דזה מיקרי הנתנו וביעורו שווה, שנחנים בסיכון של החומר הזה בעור האדם וזה ביעורו גם כן.

ומעתה נבא לדון בעלי הקאות (גת), ונראה דזה עדיף ממיini הצבועים ומפירות המיעודים לכביסה כבורית ואهل שחללה עליהם קדושת שביעית ומותר להשתמש בהם, וכן בשאר ת时辰ישים דכל שאיןו עצים ממש חלה עליו קדו"ש ומותר להשתמש בו לפי עניינו, וק"ו בעלים אלו שהאדם נהנה מגוף העלים הנהה ישרה שלועסים ומצוץ מהם את החלוחית שתוך העלים וננהנה מהם, וזהו גם ביעורם, ואין לך דומיא דלאכלת יותר מזה, ולא דמי לעצם כלל, ועכ"פ מצד זה אין שום עיקוב שלא תחול עליהם קדושת שביעית.

ולא ניתן לדון זה אלא بما שטענו שאין הם ראויים לכולם, דרך מיעוטם הם שלועסים אותם עליים ודמי למelogמא, אסור אפילו לרבי יוסי שהתיר שריה וכביסה, וכמ"ש בסוכה (מ' א') וב"ק (קי"א ע"ב) הנ"ל.

והנה כפי הידע שכל בני קהנות תימן או רובם לועסים את עלי הקאות אחד המרבה ואחד הממעיט, ובזה צקו דברי כב' המחבר נר"ו דלא גרע מאייה עשב ממין האוכלי שאוכלים אותו רק עדה אחת ושאר עדות לא מכיריהם, דבודאי חלים עליו כל דיני

שביעית, וה"ג לא שנא. ובאמת כן הוא הדבר, דיש כמה מיני יركות שהיו ידועים רק במדינות מסוימות, וכמו ארטישוק וירק הנקרא בערבית כרשוף, שהיו נפוצים ביוטר בעיר מרוקו, ובשאר הארץ רובם כולם לא היכרים כלל, דלא העלה אדם בדעתו מעולם שלא תחול עליהם קדושת שביעית. ובאמת בשנים האחרונות נעשה הדבר מעט לנחלת הכלל לאכול הארטישוק, ונחשב לمعدן חשוב ביותר. וכן יש עוד דברים שלא היו מוכרים כי אם במקומות מיוחדים, ומשהכירו בהם שאר בני המדינות נהף לחלק ממאכלם. ועוד יותר מצוי דבר זה בתבלינים, שיש הרבה מינים שאינם ידועים כלל ועיקר כי אם במדינות מסוימות ומעט מפתשטים, ויש מהם שנחפכו לנחלת הכלל. אך כל כה"ג לא שיק לומר דאיינו שוה בכל, ורק במלוגמא אמרו כן, דאיינה עשויה אלא לצורך החולים ולא צריכה לבリアים, וככפירים ז"ל שם. אבל בעליים אלו שוגם הבリアים (ואולי רק הבリアים) לועסים ונחנים מהם, נראהם דברי כב' הרוב המחבר נר"ו, דאיין זה בכלל צמחי רפואה, ויש בו קדושת שביעית.

וראיתי בדברי כב' (בספר זה סימן ל"ג אות ג') שכתב בשם הרב הגאון המפורסם יצחק רצאבי שליט"א, שכתב לדzon להחמיר בקאת לעניין שביעית יותר מדין ערלה ומעשר דאיינו נהוג בהם, דמצאנו בקטף היוצא מן העלים שאפלו שהאלין איינו עושה פירות, וה"ה בזה שיש בו שביעית. ושו"כ אבל ע"פ הסברא שהוכחנו מהתוס' בב"ק שהבלוע בעליים ובעיקרין לא נחשב פרי, וע"כ אין דין שביעית נהוג בעלי הקאת. ועוד הוסיף סניף להתיר ע"פ רשותי בסוכה (מ' ע"ב) דכובסה שוה לכל אדם, משא"כ מלוגמא שאין הכל חולים, וה"ה לקאת שרוב בני"א אין רגילים ללוועס אותם, ואדרבה מואסים אותם, ולכון אין להם דין שמייטה. עכ"ד בקיצור. והרham"ח נר"ו כתב לחלק בין שurf היוצא מן העלים ובין עליהם אלו. כי"ש.

ולפי מ"ש ובירורתי אין אנו צריכים לכל זה, דגס אם זה לא נחשב פרי כלל, מ"מ כיוון שאינו עצים בועלמא אלא נהנים מהם הנאה ישירה מגוף העלים לגוף האדם הלועסים וננהנה מהם, בודאי דאיין לו דין עצים, ומכיון שאין לו דין עצים פשיטא דחייב לא עלייהו קדושת שביעית. והטענה הראשונה של הג"ר רצאבי שליט"א, כבר כתוב הרוב המחבר דאיין זה בכלל רפואה, ומ"ש דרוב בני אדם בדלים מהם ומואסים בהם, כבר ביאר שזה דומה לעשבים ותבלינים המוכרים רק במקומות מסוימים, שאין זה מעכבר מלחול עליהם קדוש"ש.

ויש עוד להוסיף דיש חילוק יסודי בין מלוגמא ובין עלי הקאת וכי"ב, דרפואה אינה הנאה רגילה שהיא ערבה לאדם כמו אכילה או סיכה או הדלקת הנר או צביעה, דרפואה אין בה הנאה מצד עצמה, ואילו שיש לו פצע וחוורה לא היה משתמש באוותה מלוגמא, וכן הוא בשאר תרופות נמי, שאין אדם שיטול מהם להנאותו, אלא רק כדי לשכך הכאב או לרפאות הפגיעה וכי"ב, אבל עלי הקאת נהנים ללוועס אותם מעצם הלעיסה ומלבידת הלחלהות שבאותם עליהם, שהוא מרגיע ומשירה עליהם שלוה וגם מעורר וממריע, וזה הנאה היא ולא תרופה, המזוהה רק לחולים בלבד, כי

באמת שם אינה הנאה ממש ואין ע"ז קדושת שביעית, משא"כ בעליים אלו שזה דרדר של הנאה והבריאות נהנים מהם. וע"כ נלע"ד דעתך בזה ויישר כחך לאורייתא.

ועוד נ"ל לחדש בזה בס"ד דאין בכלל מקום לדון בזה מהא דמלוגמא, דמעולם לא אמרו שדבר צומח המיעוד למלוגמא שאין חלה עליו קדושת שביעית, אלא הדיון שם הוא בעניין אחר לגמרי, דשם מדובר בפירות המיעודים למאכל של אדם, ונחלקו ר"י וחכמים אם מותר לכבס בהם, חכמים אוסרים ור"י מתייר, ואמרו שוגם ר"י שמתיר לכבס בין וכיוצא"ב, אף"י שבודאי יש בו קדושת שביעית והוא מיעוד למאכל אדם, משום דכתיב לכם לכל צרכיכם, הוא מודה דמלוגמא אסור,DDRISH למאכל ולא למלוגמא, ופשטוט דאין איסור מלוגמא תלוי בזה שאין ביעורו שוה להנתו, דאפשר שהנתו אכן שוה עם ביעורו (וכמ"ש לעיל בביורו דעת הרמב"ם ע"פ פירוש ר"ח ז"ל). וגם דרבנן יוסי אין לו כלל זה צריך להיות דומה לאכילה שביעורו והנתו שווה, ואשר על כן התיר לכבס בין ע"פ שביעורו קודם להנתו, אלא מיעוט המלוגמא הוא עניין אחר לגמרי דחשייבא שmpsיד למאכל אדם, ודרכו לאכילה ולא למלוגמא, כמו שדרשו לאכילה ולא לאפיקטוזין, וכן לאכילה ולא להפסד וכו', דהקב"ה נתן לנו פירות של שבת הארץ לאכילה, ובאמת שאלה שם גם' מה ראית להתייר כביסה ולאסור מלוגמא, הרי גם כביסה אינה אכילה, וחילקו בין דבר השוה בכל למלוגמא שהוא לצורך החולים בלבד, וע"כ ממעטם המלוגמא מהאכילה. וע"כ אין שום קשר בין מלוגמא ובין עלי הגת, דכאן לא אירינן במאכל אדם שרווחים לעשوت ממנה רפואה, אלא בעליים שאינם ראויים לאכילה ממש, רק לועסים וננהנים מלחולותיהם, ודנים אי חילא עלייהו קדו"ש, ואין מקום לומר דהואיל וזה לרפואה לא תחול, דמעולם לא אמרו חז"ל דבר זה, דשם הדיון הוא בעניין אחר לגמרי, האם מלוגמא כלולה במ"ש הכתוב "לכם לאכלה" או לא, והסיקו שאינה כלולה, ואסור לעשوت מלוגמא ממאכל אדם כמו שאסור למסור מאכל אדם להמה שתאכלנו, תדע דאמרו דמותר לעשوت מלוגמא ממאכל בהמה, הרי מפורש לכל האיסור הוא מפני ההפסד שעשו מאוכל אדם מלוגמא וכן"ל, אבל כאן שצמחה זה לאו בר אכילה הוא כלל רק לועסים אותו, א"כ גם אם נימא שזה דומה למלוגמא שאין הכל שווים בו, אפ"ה יש בו קדושת שביעית ומותר ללוועסו, שזו דרכו. ופשטוט.

ואפילו אם נאמר שהעלים הללו ראויים למאכל בהמה, היה מותר לעשوت מלוגמא ממאכל בהמה, וק"ו דמותר ללוועסו ולהנחות בו, וזה נלע"ד ברור בעה"ו.

האם יש קדושת שביעית במלוגמא:

ודברתי בזה עם חתני כבני הרה"ג הר"ם נר"ו, והקשה לי מדברי הירוי רפ"ז דשביעית (די"ח ע"ב) דאמרו: לכם, כל שהוא צריך לכם, ותניא עליה כגון אכילה ושתיה סיכה וצביעה, יצאת מלוגמא שאינה אלא לחולים, יצאת אלונתית שאינה אלא לתפילין. רב יונה בעי ולמה יצאת מלוגמא שאין עליה קדושת שביעית, והתניא דין וצץ וזרע אסתיס

שזורעין אותן בשבעית קדושת שביעית חלה עליהם, מי כדון לכם השווה לכלכם. ע"ב. ובפושטו דמחלק הירו' בין שאר צרכיהם לבין מלוגמא, דשאר דברים שייכים בכל אדם אבל מלוגמא היא רק לחולים בלבד, וכמו שחייבו בתלמודין בין כביסה למלוגמא בסוכה (ד"מ ע"א וב"ק קי"א ע"ב), אלא שם דיברו לגבי מה מותר להשתמש ומה אסור להשתמש, אך בירושלמי נראה למפורש דdone לעניין קדו"ש אי חיליא עלייהו או לא, דבפירוש בעי רב יונה למה יצאת מלוגמא שאין עליה קדו"ש. וע"ז אמרתי לו דיל דמה שאמרו למה לא חלה עליהם קדו"ש לאו דוקא, ויל' דהכוונה היא אי שרי להשתמש בדברים שיש בהם קדו"ש לדברים כאלה, וע"ז שואל רב יונה מי שנא מלוגמא שאסור לעשותה ממאכל אדם משאר עניינים כסיכה וצביעה דשרי, ומחלק בין דבר השוה בقولם לדבר שאינו שוה בقولם כמלוגמא שהוא רק לחולים בלבד, והכי פירושו של הירו': כל שהוא צריך לכם מותר להשתמש בו, כגון אכילה ושתיה כסיכה וצביעה, חזץ מלוגמא וכו', וביעי רב יונה מי שנא זה זהה, והתני דין וצר וכו' דמותר להשתמש, ומאי שנא דחלה עליהם קדו"ש ועל מלוגמא לא חלה, הכוונה היא שאפלו שיש עליהם קדו"ש מותר להשתמש בהם, ולמה מלוגמא אסור לעשותות בדבר שחל עליהם קדו"ש. ואע"ג דזה דוחק, טוב לנו לשבול דוחק זה ולא לעשותות מחלוקת בין הירו' ובין הבבלי בדבר זה. זה הנעל"ד.

ואחרי זה ראייתי להגאון הגדול מוהר"ר ר'ח קניבסקי שליט"א בספרו הגדול דרך אמונה (פ"ה ח"י בבה"ל ד"ה מני כבוסים), שדן בעניין מני מלוגמא אם נהוג בהן קדו"ש, והביא דברי הירו' הנז' דמוכחה מנייהו דלא חלה קדו"ש במני מלוגמא, ואח"ז כתוב: אמונה בירו' רפ"ח אמרו מני מלוגמאות מהו לעשותות מהן צבועין לאדם, מה אם אוכל אדם שאין עושים מהן מלוגמא לאדם עושים מהן צבועין לאדם. וכותב זהה: שעושים מהן מלוגמא לאדם לא כ"ש שיעשה מהן מני צבועין לאדם. מבואר דיש קדו"ש במני מלוגמויות, דאל"כ מייבעי ליה. עוד כתוב שם: ובס' מי זיו כתוב דמה שאמרו בירו פ"ז שאין עליהם קדו"ש אין הכוונה שאין עליהם כלל קדו"ש, אלא הכוונה שאסור לעשותות מאוכל אדם מלוגמא. ושמחתוי שכיוונית לדעתו הגדולה של מ"ר הגר"ם דויטש זצ"ל בעהמ"ח מי זיו הנ"ל.

אלא שהדרך אמונה כתוב עליו מלבד שהלשון לא משמע כן, א"כ מי פריך מהבריתא דין וצר דקדי"ש חלה עליהם, והרי גם מלוגמא קדו"ש חלה עליהם, אלא שאסור לעשותות מאוכל אדם מלוגמא, והבריתא כאן לא מيري לעשותות מאוכל אדם כביסים, ולכאו' הן סוגיות חלוקות (בין פ"ז לפ"ח בירו'). ולפי מラン החזו"א (שביעית סי"ג סק"ו) שיטת רבינו בסוגיא דסוכה ד"מ מבואר שם דמני מלוגמאות לא חל עליהם קדו"ש. ואע"ג דמיiri אליבא דרי', לא פליגי עלייה רבען זהה. ומה שהקשה הגאון דרך אמונה שם על הרב מי זיו דא"כ מי מקשה מהבריתא, "ל דהכי קאמר דהתני דין וצר וכו' וקדו"ש חלה עליהם, ואפ"ה כובשין אותן להריח בהן, והוא רק לעשירים, כדפירוש הגר"א ז"ל בירו' שם, וא"כ הוא דומיא דמלוגמא, ותירצחו שם ראי' רק לעניינים, רק שאין ידם משות אותם, אבל מלוגמא ראייה רק לחולים בלבד. ומש"כ דהשווון דוחק,

טוב לנו לסבול דוחק הלשון ולא תהיה סתירה בין הירו' הנז' בפשיטות לבין מש"כ שם ריש פ"ח.

עוד כתב הרב נר"ו שם בבה"ל: והנה בירו' שם סופ"ה דתנן מshallת אשה לחברתה החשודה על השבייעית נפה וכברה וכו', אבל לא תבור ולא תחנן עמה. ואמרו שם אני אומר נפה לספור בו מעות וכו', ריחים לטחון בו סמנים, ופירש הרמב"ם ז"ל רפואות, ומבואר דרפואות אין בו קדו"ש, דאל"כ אסור לטחון גם רפואות. וש לדוחות, דהאיסור לטחון הוא אם מביא הרבה משדהו ואינו מפקיר, אבל ברפואות לא חיישין לזה דלא שכיח שדות של רפואות, ומסתמא ליקטן מן ההפקר או קנאן מן ההיתר. וע"ש מש"כ עוד בזה. ויש עוד דוחות בזה, ודי במש"כ הגאון נר"ו. כי"ש.

עוד כתב: ובחז"א שביעית (ס"ד סק"ה ד"ה ונראה) משמע דפסק דמני מלוגמא אין עליהן קדו"ש. ובר"י בן מ"ץ רפ"ח נראה דק"ל דמני מלוגמא יש עליהן קדו"ש, וכ"ג בר"ש שם, וזה לפי סוגיות הירו' שם כנ"ל. ועי' בתפאי (פ"ז מ"ב) ובמרכה"מ (פ"ז ה"ד) לדעת ריבינו (הרמב"ם) מני מלוגמאות ומני בשמות יש עליהן קדו"ש. אך לפי מש"כ שם בשם מאן החזו"א אין כוונת ריבינו לזה. ובתוס' אנשי שם (פ"ז מ"ב) כתב שגם לדעת הר"ש נהוג קדו"ש ברפואות, וצ"ע למעשה. ונראה דאפי' להסברים דמני מלוגמאות יש עליהן קדו"ש, הנ"מ מלוגמאות לאדם, אבל מניינים שאינם מיחדדים אלא למלוגמא להמה, לכ"ע אין עליהן קדו"ש, דהא מבואר בירושלמי רפ"ח דמני צובעים עדיפי מלוגמא (זהה מבואר גם מהמשנה ומהרמב"ם), ואם במנין צבעים להמה אמרו שאין עליהן קדו"ש, כ"ש מלוגמא להמה. וצ"ק. והנה לד' רשי ז"ל שכל שאסור לעשות בפירות ה"ה שאם מיוחד לזה אין ע"ז קדו"ש, א"כ ברור שמנין מלוגמאות אין עליהן קדו"ש כלל, ואפי' ר' יוסי דחולק אמשרה וכביסה, מודה במלוגמא שאסור, משומ שאין שווה לכל נפש, א"כ בודאי שאין ע"ז קדו"ש, אבל הירושלמי לא אזיל בשיטה זו, ורבינו (הרמב"ם) פסק בזה כהירושלמי, וס"ל דגם גמ' דין לע"פ על זה, אולם כבר כתבנו דגם לד' ריבינו מוכח שם לפ"מ שביאר בחז"א דאין על מני מלוגמא קדו"ש. עכ"ל.

ואולם קשה לומר בדעת הרמב"ם ז"ל דאין קדשות שביעית חלה על מני מלוגמאות, דלפי רישו של מאן ז"ל וכן לפירוש מהרי' קורוקוס ז"ל, עולה בפשיטות דהרבנן ז"ל מפרש הסוגיא כפושטה, דמיינו כביסה שלא לבס בין וצד' משומ דבעין לכט דומיא דלא כללה שתהיה הננתן וביעורן שווה, אבל מלוגמא נתמעטה משומ שאינה שווה לכלכם, והו"ל מפסיד מאכלו אדם, וכמו שאסור לתת מאכלו אדם להמה ה"ג אין לעשות מלוגמא ממאכל אדם, ולא מצאנו בתלמודין דאין קדו"ש חלה על מלוגמא, דהכללו הוא שתהיה הננתן וביעורו שווה, ומלוגמא הננתה וביעורה שווה. וכבר כתבתי שיש להוכיח כן מדיין מאכל בהמה שעושין ממנו מלוגמא לאדם, אע"ג בודאי יש בו קדו"ש, ואם איתא דעת מלוגמא לא חל קדו"ש הינו מתרים לעשותה ממאכל בהמה, וראיה לדבר מה שארשו לעשות צבע בהמה ממאכל בהמה, משומ דעת צבע בהמה לא חלה קדשות שביעית.

וכבר כתוב הדרך אמונה שהר"י בן מלכי צדק סובר שקד"ש חלה על מלוגמא, ושכנן דעת הר"ש ג"כ, ושכ"כ התפאי" ומרכח"מ בדעת הרמב"ם ז"ל.

[וגם מ"ש הרב דרכך אמונה שליט"א דגם למ"ד מיני מלוגמא יש בהם קדו"ש, הני ملي מלוגמא לאדם, אבל מיני מלוגמא המיוחדים רק לבהמה אין עליהם קדו"ש,adam בミニי צובעים שהם עדיפים מהמלוגמא אמורו שאין קדו"ש בミニי צובעים של בהמה, כ"ש מלוגמא לבהמה דין בה קדו"ש. ויש מקום לומר דרכך צבעי בהמה אין קדו"ש, צבעו הוא עניינו של אדם ולא בהמה, אבל רפואה גם בהמה צריכה לו ואדם דואג בזה לבהמתו, ואפשר דחוшиб כמו אוכל של בהמה וחיל עליו קדו"ש. ועוד חזון למועד אי"ה ברוך הוא].

צמה החוחובה:

ובהיותי בזה עיינתי בספר אוצר התשובות על שביעית שקיבלתי כתע מידי הרה"ג ר"ד אביטאן שליט"א חבר המכון למצות התלויות בארץ, וראיתי לו (בעמ' ש') שכתב בשם ספר מרכיבת המשנה (פ"ז ה"ד) שמכח דמלשון הרמב"ם ז"ל (פ"ז ה"ד) משמע שגם מיני מלוגמא יש בהם קדושת שביעית, דחא אינם עצים, ולא נתמעטה מלוגמא אלא באוכלי אדם, אבל מיני מלוגמא שאינה רואה אלא לרפואה יש בה קדושת שביעית. עכ"ד. והוא תנא דמסיעין לנ"מ, דלפי"ז פשיטה קדו"ש על עלי הקאת דגם הם מיעודים רק ללייסה, ואיןו משנה ולא מפחית אותן מעלהם. ועפ"ז גם צמה החוחובה הנ"ל, אפילו אם יחשיבו לרפואה חלה עליו קדושת שביעית, וכמו שהעליתי לעיל בס"ד.

עו"כ שם שהגאון רש"ז אוירבך ז"ל בשערת מנהת שלמה ח"ג (ס"י קל"ב אות ה') ג"כ מוכח שחלה קדושת שביעית על מלוגמא, דהרבמ"ם (פ"ה ה"ט) פסק דין צובעים לבהמה אפילו ממאכל בהמה, שאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה. עכ"ל. ואילו מלוגמא מותר לעשotta ממאכל בהמה וכג"ל, וש"מ דיש קדושת שביעית במלוגמא, כדי לא היו מתיירם לעשotta ממאכל בהמה כמו בצע. וכן כתוב שבדרך אמונה (פ"ה ה"י) בביואה"ל כ' דמשמע מהר"י בן מלכי צדק והר"ש (ריש פ"ח) שיש קדושת שביעית בミニי מלוגמא, ושכ"כ בתוס' אנשי שם (פ"ז מ"ב) שכן כתוב דעת הר"ש. וע"ש. ושמחתינו שכיוונית בזה בחמלת ה' עלי לכל הני רבבי ת"ל ית"ש.

עוד רأיתי לו שם שהביא משורת משנת בנימין (סימן פ"ה), דבספרו כסא דוד על הל' שביעית (סימן ה' אות פ') כ' שאין קדו"ש במלוגמא, ופי' דמ"ש בירושלמי (ריש פ"ח) דיש קדו"ש במלוגמא הוא רק כשראו למאכל בהמה והנתנו וביערו שוה. והקשרו לו דלא משמען מהירושלמי, ומהר"א פולדא מפרש שמדובר בדבר שאיןו למאכל אלא רק למלוגמא והנתנו וביערו שוה, כמו' ש באמונה יוסף, וגם מלוגמא חשיב שוה לכל נפש, כמו' ש בתוס' בשבת (ל"ט ע"ב) והمرדכי שם (פ"ב). והשיב דאפשר שהדבר תלוי בחלוקת אי מלוגמא הנתנו וביערו שוה, דבמשנה ראשונה (פ"ח מ"ב) כתוב

শמלוגמא אין הנאתה וביעורה שווה וכו', אבל נראה שהטעם שאין עושין מלוגמא הוא משום שאינו שווה לכל נפש, א"כ גם קדו"ש לא חלה עליו. עכ"ד שם. וע"ש עוד בדבר שஅחריו זה שכותב משום ציון אליעזר ח"ו (סימן ל"ג אות ו') דמשמע בגם' דכל מני מלוגמא נתמעטה משום שאינה שווה בכל נפש. ע"ש. [והצין אליעזר רצה לאפוקי מ"ש שם קודם בשם דבר השמייטה (פ"ח מ"א) שיש מני מלוגמא שהнатתה וביעורה שווה, ויש שאין הנאתה וביעורה שווה. ע"ש¹. ע"כ שם שגם במנחת יצחק ח"ח (סימן ק"א) נקט שאין במלוגמא קדו"ש כיון שאינה ראותו לכל אדם. ע"ש. ע"כ.]

ובמחלוקת כבוד תורהם דהרב משנת בניימי והמנחת יצחק דכתבו שאין במלוגמא קדו"ש שביעית משום שאינה ראותו לכל אדם, וזאת לא מצאנו בסוגיא כלל, כאמור כל הדיון שם הוא אם זה נכל בכלל כל צרכיכם ומותר לעשותו ממאכל אדם, ובזה מודה ר"י שמלוגמא אינה בכלל צרכיכם שהתרירה תורה לעשות גם ממאכל אדם, ומאחר ואינו בכלל כל צרכיכם מיעטו הכתוב מלאכלת וחשייב כמפסיד האוכל, וכמ"ש לעיל בהרחבת, וגם חכמים ממעטים למלוגמא מלאכלת (רק שם אוסרים גם כביסה מטעם אחר שלא דומה לאכילה, שביעורה של הכביסה קודם להнатתה), אבל איסור המלוגמא הוא משום זהה מפסיד למאכל של אדם, ואין זה קשור עם חלות קדו"ש,adam יש צמח שראוי למלוגמא בלבד חלה עליו קדו"ש.

וגם מ"ש הצין אליעזר וגם שר"ת משנת בניימי שהמלוגמא נתמעטה משום שאינה שווה בכל נפש, לכוארה זה הטעם של ר"י ולא של חכמים, מיהו איכא למייר דגם לחכמים י"ל כן, דלמה לא תכלל המלוגמא בכלל צרכיכם, ובפרט למ"ד שהמלוגמא להнатתה וביעורה שווה, וצ"ל דמשום שאינה שווה בכלל צרכיכם, וכל שלא נכל בכלל צרכיכם הנתמעט מלאכלת.

ועל"פ עלי הקאט וכן צמח החוחובה הנ"ל, שאינם ראויים למאכל אדם, אפילו אם נחשיבם כרפואה, חלה עליהם קדו"ש, ומותר להשתמש בהם בדרך שימוש, וכאמור זה גם לא רפואה אלא נהנים מהם, וכמ"ש לעיל.

עוד ראייתי בתשובה זו (אות ד' ד"ה ועוד) שכותב בשם הגר"י רצאבי שליט"א שהקאט הוא מאכל עזים וכבשים והו בכלל מאכל בהמה, והרב המחבר מפלפל בזה ג"כ. והנה גם אם הוא מאכל בהמה חלה עליו קדו"ש שביעית, ואין בזה איסור שאדם ילעס אותו, שכבר כתבתי שמותר לעשות מלוגמא לאדם ממאכל בהמה, וק"ו דמותר לאדם ללוועס מאכל בהמה, שאין בזה כל חיסרון או פחיתות כלל, וממילא אין הפסד במאח אדם לוועס, ובודאי חלה עליהם קדו"ש שביעית, ומותר לוועס וליהנות מהם שזו דרך הנאתם. וראייתי עוד מדברי האחראונים בעניינים אלו. ועוד חזון למועד אי"ה ברוך הוא.

¹ הצעין אליעזר לא הזכיר את ספר דבר השמייטה אלא מדיילה הרגיש וכותב שיש מני מלוגמא שהנתן בשעת ביעורם. כי"ש. ולזה ציינתי באוצר התשובות בקיצור מיד אחר דברי ספר דבר השמייטה, "וכ"כ בשו"ת ציון אליעזר" כל. כדברי ספר דבר השמייטה ממש. אלא שלדעתו עכ"פ נתמעטה מלוגמא, תהיה אשר תהיה. העורך.

הרבי שניאור ז. רוחש שליט"א
רב איזורי במ.א. גזר ויר"ר המכון

דין הבננה בשנה השמינית

מוצאי שנת השמיטה
ערה"ש שנת התשס"ב

לכבוד ידי ורعي
כמו"ר ארץ סולימני נ"ו
מפקח ארצי מטעם ועדת השמיטה
שלום וברכה!

לשאלתך אודות הבננה, מאימתי אפשר לרכשו בשוקים, ללא כל חששות של איסורי שמיטה, קדושת שביעית ואיסורי ספיחין.

הנה בודאי לעניין שאירקות הגם שקייל שהולכים בירקות בתר לkitah וא"כ כל שנלקת בשנה השמינית מתברר שירק זה שייך לשמינית ולא לשביעית ואין עליו קדושת שביעית, מכל מקום גזו חכמים גזרת ספיחים אף על הנלקת בשמינית כל שהוא נזרע בשביעית.

וכן לשון הרמב"ם בפרק ד' מהלכות שמיטה ויובל הלכה ה-ו: "ספיחין של שביעית שייצאו למומצאי שביעית אסורין באכילה, ואין תולשין אותן ביד, אלא harusך בדרך ובהמה רועה כדרך: ועד מתי אסורין ספיחין שביעית במוצאי שביעית, מראש השנה ועד חנוכה, ומהנוכה ואילך ספיחין מותרים".

ובהלכה ז הוסיף רביינו הרמב"ם וכותב: "וכן שאר הפירות אין לוקחים אותן במוצאי שביעית, אלא משיעשו כיוצא בהם מפירות מוצאי שביעית, עשה הבכיר הותר האupil. ומותר ליקח ירך במוצאי שביעית מיד".

והנה הטעם שגזו חכמים לאסור הירקות מושם ספיחין הגם שהולכים בהם אחר לkitah, כותב רביינו מהרי"י קורוקוס (על הר"מ שם בסוף הלכה ז, ובסוף הלכה ז), שהוא מושם קנס שחששו שמא יזרע בשביעית, וילקTEM בשמינית ויאמר מאליהם עלו. [ובמהר"ק שם עוד האריך לבאר הטעם מדויע יש להתיר אם עשה הבכיר, והביא בזה ב' טעמים. כמו"כ דין שם אם ההיתר הוא אף על הנלקת בשביעית, לאחר שעשה כי"ב, ועי"ש בדבריו, ועי' מה שכתבתי בזה בספרי "שביתת השדה" פ"ט].

ברם מצינו להרב מופה"ד מרן החז"א זיע"א (שביעית ס"י ט ס"ק י"ג בד"ה פ"ו) שכחט טעם אחר והוא, שמא ילקוט בשביעית, ויטמין לשמנית ואסרו חכמים משומם ספיחין.

ואמנם לכל הטעמים מיהא מודו שכל גזירת חכמים היא רק במקומות שבשביעית גופא יש גזירת ספיחים, אך במקומות שאין גזירת ספיחים בשביעית עצמה וכגון בד' שדות (עי' רמב"ם פ"ד ה"ד), בודאי שאין גזירת ספיחים בשביעית. וזהו שהdagש רבניו הרמב"ם בה"ה ובה"ו "ספיחין של שביעית" "ספיחי שביעית". וכן כתבו גדולי האחראונים ויתבאר لكمן.

אלא שהיה מקום לומר שהגם שאין בה איסור ספיחין, מכל מקום כיוון שיש בה קדושת שביעית לעניין סחורה וכו', נימא שחייב חצ"ל להמשיך קדושה זו גם בשביעית עד שיעשה כי"ב, וא"כ אף העולמים בד' שדות הגם שלא יהיה בהם גזירת ספיחים בשביעית, מ"מ יהיה עליהם קדושת שביעית עד שיעשו כי"ב.

ובאמת מצינו להרב חז"א זיע"א שהסתפק בהז, וז"ל (שם): "ואפשר שאף בדבר שאין זורעין רוב בני אדם או בשדה ניר שאין בו משום איסור ספיחים כמו"כ הר"מ בפ"ד, יש בnlקט בשביעית דין שביעית לעניין סחורה ובעור, ואין איסור זה אלא עד שיעשה כי"ב" עכ"ל.

אלא שיש לעי' ולהבין את דבר"ק זצ"ל, שהרי חכמים בבואם לגוזר את גזירת ספיחים נתנו טעם ברור לגזירותם והוא מפני עובי עבירה שיזרעו מזיד, ומשום זה התירו במקומות שאין רגילות, וכי שhabיא הטעם רבניו הרמב"ם בפ"ד ה"ב, ובנו"כ הביאו שם המקור לטעם זה. ולכן כיוון שחייב זה ממשיק גם במעבר לשמנית שפיר המשיכו חכמים את גזירותם גם בשנה השמנית. אך בד' שדות שמלאכתהילה לא חשו לאוסרם באכילה בשביעית גופא כיוון שלא מצו שיזרעו שם, א"כ מנ"ל לחדש שנחשוש לכך בשביעית על אותן מקומות שלא חשו כלל שיזרעו בהם. ומה שהם קדושים בקדושת שביעית, זה ברור מכיוון שככל ירך שדרך לגדרו ונלקט בשביעית יש לו דין שביעית, אך כאשר לקיתתו בשביעית, כיוון שאיןו קדוש כבר, ממילא מותר לאוכלו ללא קדושה שפקעה, ואיסור ספיחין ודאי דליך בה. ואף לטעם שכחט הגם חז"א זיע"א שמא ילקוט ויטמין, עדין אין מובן שחשיבות מקום שאין רגילות לזרוע שם.

ועוד מלבד זאת יש להקשות מלשונות מפורשים וברורים של רבניו הרמב"ם, שהנה בה"ה כתוב ספיחין של שביעית שיצאו למצואי שביעית אסורי באכילה, הרי שדקדק כתוב באכילה, ולכוארה אם בדברי מרן החז"א היה להרמב"ם כתוב חידוש נוספ', והוא מה שכתב הרמב"ם גופיה בהלכה ד' הקודמת להלכה זו, שאוותם ד' שדות אין בהם איסור ספיחין, הגם שנלקטו בשביעית, יוסיף הרמב"ם ויצין שאוותם יבוליטים הגם שאין בהם ספיחים מ"מ ממשיק דין גם אם נלקטו בשביעית. וכן לשונו בהלכה

ו' והלכה ז' שהdagish לשון ספריון, ולשון מותרין ואסוריין, יותר נוטה לומר לשון מותר ואסור באכילה ולא לעניין קדושת שביעית. וכן יש לדקדק מלשון הרמב"ם שם בהל' ט"ו, ועי"ש בכספי משנה ובמהר"י קורוקוס שם. ואפשר שלכן נקט הרב חז"א זיע"א לשום "ואפשר" כיון שלא בדור לו הדבר להלכה.

ואמנם ממלול ספיקו של הרב חז"א זיע"א בזה, מצינו לשני גאנונים שפסקו בודאי שהנלקט בשミニית אין בו משום קדושת שביעית, אף אם יש בו גזירת ספרחים, והיא שאין בו ספריון, הוא מותר גמור באכילה ללא קדושה. והם הגאון הרש"ז אויערבך זצ"ל והגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל.

וז"ל הגרש"ז באספרו ש"ז מנהת שלמה (ח"ג סי' קכ"ו אות ג בד"ה גם ראיית): "והלא כשייצאו לשミニית פקעה הקדושה מירק של שביעית (ובכח"ג שלא אסור משום ספריון כמו באטרוג או בשל עכו"ם ושדה בור וכיו"ב) כמו מירק של שישיית". וחו"ר על הדברים שם כמה פעמים בתשובה זו ותשובה לפנ"כ שקד"ז פוקעת מיד בשנה השミニית בירקות, עי"ש.

וכאמור כן כתוב הגאון בעל אור לציון (שביעית סוף פרק ה עט' עד בד"ה וכל זה) וז"ל: וכל זה אינו אלא לעניין איסור ספרחים, אבל לעניין קדושת שביעית בירקות, כל שנלקטו הירקות בשミニית, אין בהם קדושת שביעית. כיון שבירקות אולין בתר לקיטה, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכה יב. והרמב"ם לא כתוב דין חנוכה אלא לעניין איסור ספריון, ונ"מ בירקות שאין בהם איסור ספרחים כגון ירקות שעלו בשדה בור ושדה ניר, וכמו שכתב הרמב"ם שם בהל' ד, שגם אין בהם קדושת שביעית כיון שנלקטו בשミニית". עכ"ל.

הרי לך שני גאנוני עולם כתבו בפשטות ובודאות הלכה למעשה, שאין בירקות משום קדושת שביעית כל שנלקטו בשミニית, ורק איסור ספרחים יש בהם, והיכא דליך איסור ספרחים, הרי זהה מותר גמור דין ירך של שישיית.

והן אמת שלא נעלם מעיני דברי הרב Tos' אנסי שם על המשנה מס' שביעית פ"ד מ"ו בשם הרב פאה"ש, שכתב שאם ידוע שהוא של ביעית הרי הוא קדוש בקדושת שביעית, אלא שבטל ממנו איסור ספרחים אם עשה כי"ב.

וכמו כן יש הרוצים לומר שכיוון וקדושת שביעית עיקרו מן התורה, ואילו איסור ספרחים אינו אלא מדרבנן, ולכן לעניין ספרחים הולכים לקולא משיעשו כי"ב, אולם קדושת שביעית שהיא מן התורה יש להחמיר ולילך בו אחר הרוב, אף אם נלקט שביעית, וכ"כ הגאון הראי"ה קוק זצ"ל בספרו שבת הארץ (פ"ד ה"ז). [וזדעתו זו מהMRIה יותר מדעת הרב חז"א הנז' לעיל, יעוי"ש בדבריו]. ועי"ד בדרכם בעי"ז בספר "תורת ציון" סוף הלכה מה.

ועי' עוד היטב בס' מקדש דוד סי' ס' אות ג' בד"ה הנה להרמב"ם מש"כ "אדם ילקטו מחר שביעית נמצא שאין פירוט שביעית כלל". ועו"ע בפי' חסדי דוד על התוספתא פ"ב ה"ט. וב"ד סוף הלכה ז' וסוף הלכה י. ועו"ע בפי' הרב מראה פנים (ירושלמי שביעית פ"ה ה"ב) על סוגיא דלוף, מש"כ בד"ה לוף שעברה, ובסוף ההלכה בסוד"ה גזרו על הלוף.

והן אמת שמאידך ראייתי להגר"מ חסקין זצ"ל בספרו כלכלת שביעית עם"ס דמאי (סוף אות ח, עמ' רצ'), שכתב על דברי הרב חז"א הנז': ומילתא דמסתבר הוא, ותו"ד שם, שאף שלענין אכילה זה ודאי מותר דלא גרייע משבייעת גופא, אך לעניין איסור סחורה וכו' כשם שגוזו חז"ל שמא יטמין ואסרו בספרין שאר יركות, אף הכא יחששו לשמא יטמין, וימשיכו ע"ז קדושת שביעית. עכת"ד.

ואולם לענ"ד קלה כמות שהיא, עידיין איני מבין לא את טענת הרב שבת הארץ ולא את טענת הכלכלת שביעית הנז', שהרי מש"כ הרב שבת הארץ שקד"ש עיקרו מן התורה וכו', אינו עניין לאן שהרי תמה לש השנה השבייעית, ואחרי שהשלב הקובע בירק הוא הלקיטה, והיא הייתה בשנה השמיינית אין יותר קדושה אף שהיא מן התורה ממש, כיוון שאזלה לה שנת השמייטה, ואף גזירת ספרין אין כאן, שאין כלומר שאין גזירת משיעשה כיר"ב גזירת ספרין הרגילה של שנת שמייטה, אלא גזירה חדשה של חז"ל שמא יזרע לשמיינית, או שמא יטמין, וגזירה זו אך לעניין איסור אכילה, שבכך נמנעים כל החששות והתקלות, אך מ"ל לחדר שחז"ל המשיכו את דיני שמייטה לשנה השמיינית? ולכן לענ"ד אין כל הכרח להסיק כדברי שבת הארץ, שמשיך קדושת שביעית. וכמו"כ מה שכתב הרב כלכלת שביעית שמסתבר לגוזר קדו"ש אף בד"שדות, גם זה לענ"ד מסתבר איפכא, שכשומ וחז"ל לט חשו בשבייעת גופא לגוזר ספרין על ד' שדות, כיוון שאין רגילות לגוזר שם, מילא אין מקום שייחשו לגוזר בשמיינית ע"כ, ומה גם שגזרה כזו פירושה המשך שנת השבע בשנה השמיינית, ואת זה לא מצאנו, וכאמור.

[ומה שנקטה המשנה (פ"ו מ"ד) הלשון מאמתית מותר ליקח וכותב המשנה ראשונה שמשמע שאיני איסור סחורה, אין זה מוכחה אלא שסחורה לעולם אין בה אם נלקט בשמיינית, אלא איסור ספרין, ודוק בדבורי שם]

ובמה שאמרנו זהה גזירה חדשה בשנה השמיינית, ולא גזירת ספרחים הרגילה של שביעית, יתיישב דבר נוסף, והוא על מה שכתבתי בספרי "שביתת השדה" בפרק ט"ז ס"ד שהעיקר להלכה שבצמחים שאין בהם קדושת שביעית, אין בהם גם איסור ספרין, והבאתי שם שכן הכריע להלכה גם הגראז"א זצ"ל בספרו שור"ת מנה"ש ח"א סי' נא אותן יא. והשתא לפי דברינו כאן נמצא שאין קדושת שביעית, ומ"מ יש גזירת ספרחים. אלא שכאמרו אין הגזירה של ספרין בשמיינית עניין לגזירת ספרין של שביעית, ולא קשייא.

ועדיין נראהם הדברים כאמור, שרבינו הרמב"ם דיבר רק על איסור ספיחין, אך שביעית הסתדרימה בסוף שנת השבע, כל שהלkipה הייתה בשמנית, ומכאן אפשר להבין מה שכטב הרמב"ם בפ"ד ה"ג: וכן פירות שביעית שיצאו למושאי שביעית, וכו', והירק לאחר לקיטתו. ע"כ. ולכוארה קשה איך כותב שהירק אחר לקיטתו והירק לעיל בה"ז, כתוב שעדיין אף אם נלקט בשמנית אסור מושום גזירת חכמים. אלא ע"כ צ"ל שבה"ז איררי לעניין הגזירה החדשה של ספיחים בשמנית, ולכן נקט שם את הזמנים המותרים לעניין זה. והכא בה"ג דיבר הרמב"ם לעניין דיני שביעית, שהולכים בכלל מין לפי זמנו, ובירק אחר לקיטתו, ואם נלקט בשמנית אין עליו דיני שביעית.

ובזה נבין אף מה שכטב רבינו הרמב"ם שם בהל' טו, לעניין פול המצרי שם עבר וזרכו בשבעית ויצא לשמנית, וזרעו לירק, הואיל ונלקט בשמנית בין יركו ובין זרכו מותר. עכ"ד. ולכוארה יש לתמהה, שהרי לעיל בהל' ז' כתוב שהנלקט בשמנית אסור עד שיעשה כו"ב, והיאך כתוב שזה מותר? ובשלמה אם נאמר שאין בזה דיני שביעית שפיר שיק שלשון מותר כיון שבאמת אין בזה דיני שביעית, ומושום גזירת ספיחים של שמנית לא איררי הרמב"ם בהלכה זו. [ואולי אפשר לבאר, שモתר הינו לחילוטין מעיקר הדין, כיון שירק בתור לקיטה, אלא שאחר גזירת חכמים הכל אסור הן מושום ספיחין והן מושום קדושת שביעית – וכדברי החזו"א]. אולם בספר הניר להגר"ם מקابرין צ"ל (שביעית פ"ב סוף הלכה ה) כתוב שמה שאמר שבין יركו ובין זרכו מותר ביצא לשמנית, הינו מושום ספיחים, אך מושום קדושת שביעית יש בו. עכ"ד. וענ"ד דבריו תימה, שהמבחן השווה שם בין תבואה לירק לא מובן, שהרי השלבים שונים, ובירק השלב הקבוע הוא רק לקיטה וכל שנלקט בשמנית אין בו מושום שביעית, ואם מושום גזירת חכמים וס"ל שגוזרו אף על קדושת שביעית, א"כ בודאי שעיל ספיחין גם גוזרו, ולא הבנתי דבריו כלל. וצ"ע.

אולם בספר תורת זרעים על המשנה בפ"ד (מ"ו) כתוב להדיא בדעת הרמב"ם, שאף שגוזרו חכמים על ספיחים בשמנית, מ"מ אין בזה קדושת שביעית, שהולכים לעניין זה בתור לקיטה, וזה כפי שכתבנו למטה.

[וועוד יש לדקדק דברינו מدين אטרוג, אליבא דעתך רבינו הכס"מ שנקט הרמב"ם לחומרא לילך גם אחר לקיטה וגם אחר חנטה, ולכן קייל שהויצא לשמנית ונלקט בשמנית, יש לנוהג קדו"ש מספק ולהפריש תרו"ם מספק [ע"י בזה בשכיתת השדה פרק י ס"ח ופ"ט ס"ג מה שכתבתי בזה]. והיינו שאנו הולכים בתור לקיטה, כיון שנלקט בשמנית, אין עליו דיני קדושת שביעית, וספיחין ודאי שליכא בפירות האילן. וע"ש].

והנה כל דברינו עד כאן זה לעניין ד' שדות, אם נהוג נלקט מהם בשמנית קדושה או לא, וע"כ הבנוו שהרב חז"א הסתפק בזה [וגם בהמשך דבריו כתוב שם בד"ה ואם הגיעו, שלא נתבאר בהדיא דין שביעית שיצא לשמנית אלא לעניין איסור ספיחין. ואמנם בדינם העולים (אות י"ז בד"ה הגדל), כתוב בפשטות שנוהג בהם קדושת

שביעית]. והבאו שיעוד שיש משמע מהם כדיעה זו. ומайдך ראיינו דעתם של התורה זרעים, הגרש"א, האור לציון שאין בהם קדושת שביעית, וככלענ"ד העיקר להלכה, וכן משמע מפשטות לשון הרמב"ם בכמה מקומות.

אמנם בנייד"ד של הבנה נראה שכ"ע יש להתייר, וכל שנלקטה הבנה בשמנית אין בה לא משום ספיחין, ולא משום קדושת שביעית, ונברא הדברים.

בראש יש לציין את הידוע להלכה, שצמחי הבנה נידון כירק ולא כאילן, ואין נהוג בו דיני ערלה, ולענין מעשרות ושביעית, אנו הולכים בו אחר לקיטה ולא אחר חנטה, ונוהג בו דין כלאי הכרם. ובספרי ש"ת חלקת השדה ח"א סימנים י – י' הארכתי מад בסימנים ההלכתיים להגדרת עז, ובסוגי הצמחים השוניים, יעוי"ש. ומ"מ הבאתិ בסימן י' דעתם של רובינו הראשונים והאחרונים שקייל להלכה כדעת הגאנונים שכל צמח שגוזו כליה, והדר אתי מושרשו, אף שההשורשים הראשוניים קיימים, דינו כירק, וכגון צמח הבנה ותותי סנה.

ולענין שביעית הבאתិ בספרי "שביתת השדה" פט"ז סע"י א, את דברי הרמב"ם בפ"ד ס"ד, שאין בפירות האילן משום ספיחין. והוספה שיש להקל אף בשיחים רב שנתנים, שלענין יש לדונם כאילן שאין בהם משום ספיחין, ועוד הבאתិ שם שירקות הנותנים פרים לאחר שנה מזריעתם אין בהם גזירות ספיחים, שזיל בתר טעםא דגזרת ספיחין שהוא מזרע בשמייטה ויבוא לומר עלו מאליהן, אך הכא שבלא"ה אף אם יזרע בשמייטה יתנו פרים רק לאחר שמייטה, בכח"ג אין כלל מקום לגזירות ספיחין, והבאתិ שם שסבירה זו כתובות הגראץ"פ פרענק זצ"ל (כר"צ הל"פ פ"י' גאון צבי סק"ב) והגרש"ז אויערבך זצ"ל (ח"ג סי' קל"ב – וכתב שם שסבירא זו היא גם למחרמים וסוברים בדעת הרמב"ם שכל ירך שנלקט בשביעית אסור משום ספיחים).

ובהערה שם הבאתិ את דעת האור לציון שלדעתו אין להתייר בנהה שנלקטה בשביעית אלא לצורך קטנים, כיון שגם אם טעם זה נכון, מ"מ בבנות כמדומה לו שיש אפשרות ביד החקלאים לגורום שהבנות ייצאו תוק שנה, ועו"ע בדבריו שם על הטעם השני, ומה שכתבתי בעוני ע"ד שם.

ובספר "יבולי השדה" [– אוסף מאמרם על שביעית – בהוצאת המכון למצות התלוויות בארץ, עמ' רנח] כתבתי את העובדות והמציאות בשתיילת הבנות. וهم: רוב השתיילות מתבצעות בקייז, ואז'י הצמח נותן את פריו לאחר שנה ויתור מזמן שתיאilton. אולם יש מקומות בארץ שמצויה הקרה בחורף, על כן מקדימית את השתיילה לארביב, ואז'י הצמח נותן את פריו לאחר 11 חודשים. אולם גם אז אין זה מזרעה, אלא משתיל שהוכן ונשתל כבר מעבר לחודש ומחצה בעצי, נמצא שככל אופן הבנה נותנת פריה לאחר שנה מזריעתה.

ممילא נמצא דיש היתר ברור שבבננה אין כלל איסור ספיחין אף למחמירים בדעת הרמב"ם בכל סוג יركות, כיוון שגם מוקם לגזירת ספריחסין מצד המציאות. וא"כ השטא דأتינה להכى, ה"ה לעניין מוצאי שביעית, אין בבננה הגזירה החדשה של חז"ל של איסור ספריחסין בשמנית, שהרי בשבעית גופא אין בה גזירת ספריחסין, ואף קדושת שביעית אין בה, כיוון שהיא נלקטה בשמנית, כאשרלה לה שנת השבע, וכאמור לעיל.

ולענ"ד יש מקום לומר שגם לדעת מרן הרב חז"א יש להקל בינוי"ד, כיוון שאף שהחמיר בד' שדות שהגם שאין בהם ספריחסין יהיה בהם משום קדושה, עדיין יש מקום לומר, שודאי אין כוונת מרן החזו"א זיע"א לחדר ששתה השבע ממשיכה בשנה השמנית, אלא אפשר ממשום שלא חילקו ובכל גוונא חשו שמא יטמין ספריחסין האסוריין לשנה השמנית, لكن גזרו קדושה גם על הגדל בד' שדות [כיוון שיש במנו שאסורים באיסור ספריחסין]. אך בבננותו שמעולם לא הייתה גזירת חכמים על גzon זה ואין במנו שאסור ממשום ספריחסין, כיוון שאין חשש זרעה שבשביעית וכאמור, אפשר שגם ביצא לשמנית לא גזרו על כה"ג כלל.

ומיידי דברי בדין זה, עם ידי הרבנים מועצת השמיטה בני ברק של הגר"ם לנדא שליט"א, נאמר לי שדעתם ההלכה למעשה, להתיר את הבננה שודאי נלקטה לאחר שביעית, אף לעניין שאין בה קדושת שביעית. וכאמור לעיל הכרעתם זו מיסודת היבט על אדני ההלכה, וכנלו"ד העיקר להלכה ולמעשה.

העולה לדינא:

פרי הבננה נידון כירק ווהולכים בו אחר לקיטה, וכל שנלקט בשבעית, יש עליו כל דין שביעית לעניין קדושה ואיסור שחורה וכיו"ב. ואמנם איסור ספריחסין אין בבננותו גם משום שזה צמח רב שניתי, וביעיר ממשום שנוטן את פריו לאחר שנה משתייתו, ובפניהם ביארנו שזו המציגות העובדתית גם כיוום. ומאייך כל שפרי הבננה נלקט בשמנית, אין עליו דין שביעית לא לעניין קדושה ואיסור שחורה, ובודאי שלא גזירת ספריחסין. וכן העיקר להלכה ולמעשה. [אלא שבימים הראשונים של השנה השמנית יש להזהר מחשש שהבננות עדיין נלקטו בשבעית והובחלו בקירותים].

זה הנלו"ד להלכה ולמעשה וה"ת יצ"מ וימ"ז אמן.

בברכת גמר חתימה טובה

שנייאור ז. רוח

הרב דוד אביטן שליט"א
המכון למצות התלוויות בארץ

אלול תשס"א

**ין שנתעורר בימים האם יש בו קדושת שבעית וחיב בbijur
והאם מותר לערבו בימים לכתילה**

ובואר במשנה (שביעית פ"ז מ"ז) שפירות שביעית שנתנו טעם בין של ששית חייב לבער את הין בזמן הביעור "זה הכלל כל שהוא בנוטן טעם חייב לבער מין בשאיינו מינו, ומין בשאיינו מינו בכל שהוא".

ובואר להדי"א ברמב"ם הל' מאכלות אסורות (פט"ו ה"ח) שפירות שביעית שנתעוררו - בשאיינו מין נזון טעם ובמין בכל שהוא - חייב לאכול את כל התערובת בקדושת שביעית. והטעם; "לפי שאינו כשאר איסורי תורה שאין התערובת אסורה" וכו'. והר"ן בנדרים (נח,א) כתוב שהוא מטעם דבר שיש לו מתיירן. וכ"כ התוס' בע"ז (עג,ב) ד"ה טבל, בשם הירושלמי. ע"ש. ובמשנה למלך (הל' מעילה פ"ז ה"ו) כתוב שכך גם דעת הרמב"ם. וכ"כ עוד אחرونיהם. והבאתי דבריהם באוצר התשובות שביעית (פרק ח אות יט). ע"ש באורך. ושם כתבתי דעת שמדובר באופן שאין הפסד כלל אס יאכל הכל בקדושת שביעית, כגון שנתעורר בכמות קטנה ולאדם פרטיו וכדו', אבל שנתעורר בקבוק יין של שביעית במרטה של יין שישית וכדו', אי אפשר לומר דהוי דבר שיש לו מתיירן, שהרי יש בכך הפסד עצום,adam הכל קדוש בקדושת שביעית הרי אסור בסחורה וחיב בbijur. ובכח"ג לא נקרא דשיל"מ. ואcum"ל. עכ"פ ברור א"כ שיין שערבו בו מים, כל שעдин יש טעם יין בימים הללו הרי הכל קדוש בקדושת שביעית. גם בואר במשנתנו שכל שהוא בנוטן טעם חייב בbijur. ע"ש. וכדיינו לעניין קדושת שביעית כך דינו לעניין bijur. ע"ש.²

ולכאורה א"כ מותר גם לערבות לכתילה יין של שביעית בימים רבים, אף' שמשתנית ברכתו לשחכל. ויתירה מזו כתבו הגרא"פ פראנק בכרם ציון (הל' שביעית פ"ג בגאון צבי א' ב) שפירות שביעית שמותר לאבים ע"י גרמא, מותר גם לבטלים לכתיה'

² הערת המותב: ולדברינו הנ"ל, מיירי דזוקא באופן שנשאר לו מעט יין מהתערובת המעתה שהיא לו ולא הספיק לאכול את הכלל לפני הביעור, אבל אם לכתילה ברור שלא יכול לאכול את הכלל לפני הביעור לא מסתבר כלל להחשייבו בדבר שיש לו מתיירן. ואם נוכנים הדברים, א"כ יש לישב מנהג הבדצ"ם שנוהגים שעושים אוצר בית דין לין ואינם מגעלים במוציא שביעית את הכלים הגדלים מין שביעית הבלוע בהם, ואינם חוששים למ"ש במשנה שביעית בכל שהוא. וראיתי שעורר על כך חכם אחד שליט"א דלא כואר שלא דין עושים. ולהנ"ל י"ל דכיוון שacamור מדור בכמות גדולת מואוד של יין שמיינית שמתעורר במעט יין שביעית הבלוע בכלים, ואם יבואו להחמיר ולהחשייב הכל כפירות שביעית יש בדבר הפסד רב, לא בכחאי גוונא אמרה המשנה דפירות שביעית אסורים בכל שהוא. אלא שלכואר יתכן שעכ"פ לכתיה היה באמת ראי להגעל את הכלים. ויש מה לדון בהזה. ואcum"ל.

בפירות שאר שנים. ובמנחת שלמה (ח"א סי' מו) כתוב שמותר לסתור פירות הדור ע"פ שלל ידי ה收拾יטה נחשבים לזרעה בעולם ופוקעת מהם קדושת שביעית. ואין לדמות תרומה לשבעית וכו', שבשביעית אין קפידה אלא על הפסד ממש, ולא על הפקעת הקדושה. ע"ש. והבאתי עוד בזה באוצר התשובות (פרק ט אות ו א"ק ט). ע"ש. וא"כ ק"ו בנדון 딴ן, שכאמור אין שנתערב במים ועדין יש בתערובת טעם אין לא פקעה קדושת היין כלל, אלא אדרבא צריך לשנות את הכל בקדושת שביעית, ודאי שמותר לעשות כן לכתילה. ולא אפשר לנו כלל שמשתנית ברכתו, כי בעצם אינו נחשב הפסד ליין, כיון שכמובן מדובר באדם שרגיל לעשות כן, ומשתמש גם עתה בין של שביעית כדרכו בשאר שנים. וכמבואר במשנה (פ"ח מ"ב) ובירושלמי שם, ובתוספתא (ר"ג) שadam אוכל פירות שביעית כדרכו, ושותה משקין של שביעית כדרכו בשאר שנים. ע"ש.

[ואף אם עושים כן בנסיבות גדולות מאוד, שודאי לא יגמרו את הכל לפני זמן הבירור, עכ"פ כיוון שודאי יש טעם אין בתערובת, ואינו בטל גם בעלים. וגם בלאו הכי כאמור דעת הרא"צ פראנק והגרש"ז אוירבאך שמותר לבטל. ודוק].

ומ"ש בתוספתא (פ"ו ה"ה) "אין עושים את היין אלונתית" וכו'. כבר מבואר במנחת ביכורים ובריב"ג שם דהינו משום שאלונתית היא לרפואה כדאי' בשבת (קמ, א).

ועוד יש מעט ראייה מ"ש הרמב"ם (בhal' תרומות פ"א ה"ג) שמותר לערב אין ודבש ופלפלין ולאכלם. ואיך התיר לעשות כן, הרי אין זה פסול לנכדים ולקידוש לדעת הרמב"ם (הלו' שבת פ"כ ה"ג), אע"פ שכתוב המגיד משנה שם שלהרמב"ם ברכתו הגפן, ויש מי שסובר שברכתו שהכל. ע"ש. [ועמchap"ר או"ח סי' רב אות א]. וכיון שהיין פסול למזבח ולקידוש ויש סוברים שגם ברכתו שהכל, א"כ לכארה ראוי שלא יותר לעשות כן בין של תרומה, שהרי מפחיתו מדרגתו ומשתמשו. א"ו כיוון שאינו הפסד, אלא עשוה כן לשנות כהרגלו מותר.

וכן יש להזכיר בבירור מ"ש הרמב"ם שם שנותנים את היין למורייס. והרי ודאי שעתה לא יברך עוד על היין כלל, אעפ"כ כיוון שכך הדרך הרי זה מותר. וע"ש במהרי' קורוקס. ודוק.

אמנם ראיינו בספר חותט שני (עמ' רסג) שכותב: "יש להסתפק אם מותר להוסיף מים בין של שביעית יותר מ' חלקיים מים כנגד היין, שאז מאבד ממנו שם 'יין' דמעטה ברכתו שהכל, דאפשר דהו שmpsido ומאבדו מקדושת שביעית. וזל הר"ן בע"ז [לווב]: "אין כאן אלא ששחה חלקים מים כנגד היין תרומה, אפ"ה בטלה [התרומה], שאע"פ ששאר האיסורין אינם בטלים בפחות משלים, אין שאני שבששה חלקים מים נפוגם, ואינו משבייח המים אלא פוגמים, והו"ל נתן טעם למוטר בכל איסוריין שבתורה". וא"כ ה"ה נמי לעניין אין של שביעית, אין זה אלא קלקל ליין, וחшиб הפסד פירות שביעית. וכל זה בתערובת אין במים. אבל לערב אין במאכל, כgon לתת מעט אין לעוגה וכדו' אם דרכם בכך מותר, דין זה הפסד אלא מוסיף טעם. ותנן נותנין את היין למורייס, משמע שמותר, אע"פ שמערב מיט אין בהרבה מורייס. והחילוק בין תערובת אין במים לבין תערובת אין במאכל, דבמאכל אינו מאבד שם אין ממנו וכו' אבל כמשמעותו הרבה מים היין מאבד תוכנתו ומהותו. אבל כשותן אין

במאכל אין המאכל בא לתיקן את הין, אלא הין עם המאכל באים ליצור מורייס מוטעם, ותרויהו חשובים, ולא אבדו את מציאותם, משום דניםים הם בתערובת. ודוק. עכ"ד של הרוב חוט שני.

והנה לענ"ד אחר שהביא לשון הר"ן לא היה צורך עוד להאריך לבקש טעם לחלק בין יין למים ובין יין למורייס. כבר הוא מבואר בדברי הר"ן, דין שניתן לתוך יותר מששה חלקים מים נפגם הין ואינו משבח במים, וזה אי אפשר לומר בין למורייס ולעוגה וכו'. דסבירא זו נאמרה דווקא בין שערכו במים ולא כشعרכו בשאר דברים. וגם לא מובן מאי מספק"ל להרב חוט השני, הרי דברי הר"ן ברור מללו, דין שניתן ליותר מששה חלקים מים הרוי הוא נפגם, וא"כ לכארה הוא כמאבד פירות שביעית בידים, גם להסוברים שਮותר לסהרות תפוזים של שביעית ע"פ שמאבד את קדושת שביעית שביהם, עכ"פ מדובר שעשווה כן כדיכו ואינו פוגם את הפרי כלל, ולא אכפת לו במה שמקיימו מקודשתו, אבל הכא הרוי הר"ן כותב שהיין נפגם ובטל במים ואינו מועיל להם כלל. א"כ מהיici תיתני דיהיה מותר לעשות כן. ומאי מספק"ל.

איך שייהי, הנה לדין אין מברכים על הין הגפן אא"כ יש בו לפחות 50% יין, כמובואר באחרוניים (ס"י רד). ועכ"פ נראה שהגם שמדובר הrin למדנו שבפחות מחד חלקו ששה יין אינו נקרא יין כלל ופוגם את המים, ומסתבר שאסור לעשות כן בין של שביעית ואם כבר נעשה פשוט שפקעה קדושת שביעית ממנה. עכ"פ נראה שמותר לחתילה למשל 60% מים ליין, עכ"פ שלדיין ברכתו שהכל, וגם קדושת שביעית שבו אינה פוקעתה כמדובר.

[ולקושטה הר"ן אינו יחיד וכבר הטור י"ד סי' קלד כ"כ בשם הראב"ד, והכי ס"ל להרש"ב"א ולהריב"ש, כמובא בבית יוסף שם. וכן פסק מrown בישלחן ערוך שם סע' ה. ורואה"ה בשם הרמב"ן והריטב"א בע"ז (עג, ב) חולקים ע"ש].

אבל דברו אדרשות משה חיל"ד (ח"א סי' סב וח"ג סי' יט) כתוב שאין דברי הר"ן כפשותם, דין לומר לו מר שין בפחות מששה חלקים מים הוא נותן טעם לפגם ממש, דין להכחיש המציגות שכשרוצים לשותות מים מוטעמים נותנים בהם מעט יין [פחות מששית]. ושהביא ש"כ הפרי מגדים בפתחה להלכות תערובות. וכך תיקן לשון הר"ן וכותב: "גם בשאר ראשונים אם הזכירו שפוגם את המים הוא אגב ריהטה, שלא דקו בזה, והכוונה דהין נפגם ונעשה בטעם קלוש שלא כדרך הין" וכו'. ע"ש. ולפי דבריו משמע שגם בין של שביעית מותר לעשות כן.

ואמנם יתכן שבאמת מי שרגיל בכך מותר לו לעשות כן בין מתוק וכדי'. אבל בין יבש לענ"ד יש לאסור, שכן לקחתני יין יבש [לא סוכר כדיוע] ומהלתי אותו במים רבים, ולא היה כלל טעם לשבח במים, וכדברי הראשונים הנ"ל. וכנראה לא דבר הרוב אגרות משה אלא בין מתוק, שמוסיפים בו הרבה סוכר ותבלינים. אבל יין ללא סוכר אינו אלא נוטל"פ כדברי הראשונים, דין למים שאמר תערובות. ומסתבר שאסור לעשות כן בין של שביעית. ורק בין מתוק מוד אפשר דמותר, כיוון שננהנה מזה ורגיל בזה גם בשאר שניים בדברי האג"מ. וקיצרתי. והיעב"א.

הרבי אהרן בוארון שליט"א
מעה"ק ירושלים ת"ו

הפרשת תרומות ומעשרות על ידי שליח

האם המפריש תרומות ומעשרות מחויב להבין את משמעות נוסח ההפרשה?

והאם מי שאינו מבין את משמעות נוסח ההפרשה רשאי לבקש מאדם אחר שمبין בזה שיעשר לו את פירוטו?

א. ידוע הדבר כי המצוות המתיקיימות ע"י אמרה בפה מתחיקות לב' סוגים, ישנן מצוות שאםירה בפה היא עצם המצויה, כגון קראת שמע וברכת המזון וכדו', וישנן מצוות שאםירה בפה אינה עצם המצויה אלא היא רק אמצעי לקיום המצויה, כגון אמרת "כל חמירא" ב"יד בניסן", שאםירה בפה אינה עצם המצויה כלל אלא היא אמצעי שלע ידו בעל הבית יבטל את חמצו ויקיים מצות "תשביתו". ויש נפק"מ גדולה ביניהם. כי במצוות כל"ש וברכת המזון אף שלכתה חיללה צריך להבין מה שאומר, מ"מ יוצא יד"ח בעצם האמירה אף שאינו מבין מושמעות דבריו (על"פ כשו אמר בלה"ק), אבל במצוות ביטול חמץ הוא לעיכובא שיבין מה שאומר, וכדעת רוב כל האחרונים שאם אמר נוסח כל חמירא וכו' ללא להבין משמעות הדברים לא אמר כלום, כי מאחר שהמצויה היא שהאדם יבטל בלבו את החמצן נמצא אדם זה למרות שאמר את נוסח כל חמירא בדחיפתו ורוחמו, כיון שאינו מבין את משמעות נוסח זה לא עשה כלום, כי לא ביטל את חמצו. וכמברואר באחרונים בא ר' היטב. וע"ע בס' שערם המצוינים בהלכה ח"ג (סימן קיא אות יב) שדוחה דברי הגאון מפאלצק בש"ת מהרא"ל (סימן ג) שכתב להקל בזזה. וע"ע לרמן מופה"ד בספר חזון עובדיה ח"ב (עמוד לד). ומשם באורה. ונראה ברורו ללמידה מזה דה"ה לעניין מצות הפרשת תרומות ומעשרות, אשר הזכר ידוע לכל מתחילה שמצויה זו היא במצוות ביטול חמץ, אשר נוסח ההפרשה אינו עצם המצויה, אלא אמרת נוסח ההפרשה היא אמצעי לקיום מצות ההפרשה, שכך וכך מהפירות יהיו תרומה גדולה וכן יהיי מעשר ראשון וכו'. ובאמת מההין מתיקיימת מצות הפרשת תרומות אפילו ע"י מחשבה בלבד, כמו מצוות ביטול חמץ. ולפ"ז גם במצויה זו על כרחיןadam שמפיריש מעט יותר מאשר ממא' ממאה וקורא את נוסח ההפרשה ללא שום הבנה רק חושב שזו איזו תפילה ותחינה, לא עשה כלום באמרת נוסח, כי העיקר במצויה זו הוא התוצאה ולא האמירה. וכן הראונינו בס' דברי יחזקאל שרגא על הלוכות זרעים (עמוד עד) שהתריע ווערד ע"ז, שרוב העולם אומרים את נוסח ההפרשה שננדפס בלוחות וכדו', ואין מועיל להם כלל, כי איןם מבינים כלל את תוכנו, ואין יודעים כיצד להתנהג. עכ"ל. ודפ"ח. וענ"ש בדב"ק. ישמע חכם ויסוף לך. וכן ראייתי להגרש"ז אויערבך שפסל הפרשת תרומות ע"י מי שאינו מבין משמעות נוסח ההפרשה. ועוד הוסיף להחמיר שאדם זה גם אינו יכול למןות ת"ח שיהוא שליחו להפריש לו מפירוטו. ולענ"ד הקלוsha אף שוגם דעת תלמיד מסכמת שאדם

שאינו מבין משמעות הנוסח אינו יכול להפריש תרור"ם בעצמו, אך לא מטעמו של הגרש"א (שנלע"ד הקלושה שאינו מוכרכה). וגם נלע"ד דמ"מ אין פקפק בהפרשה שיפריש לו שליחו מפирוטיו. ועוד נbaar בעזהש"ת אופן חדש שהייה אפשר לכל אדם להפריש בעצמו. ואפרש שיחתי בעזהש"ת.

ב. כתוב הגאון הגדול מופת הדור כמורה"ז אויערבך זלה"ה בס' כרמ ציון הלכות פסוקות תרומות (ריש פל"ז בגידולי ציון), נראה שככל המפריש תרומות ומעשרות צריד לדעת שתרומה ותרומות מעשר הן קודש וממון כהן, ומה שמאבדין אותן ולא נותנים לכהן הוא רק מפני שבזמן זהה אסור לאכלן. וכן צrisk הוא לדעת שמעשר ראשון שייך ללווי, ומעשר עני לעניים, ואז אמרנן שפיר שאף אם מפריש שלא ע"מ ליתן מ"מ הפירות שפיר מתוקנים מאיסור טבל. אבל מי שאומר רק את נוסח ההפרשה מבלי לדעת כלל מכל הנ"ל, אלא רק יודע שצרכיהם להפריש מעט יותר מאחד ממאה ולומר איזה נוסח ולהפסיד את מה שהפריש, ואז יכול ליטול לעצמו את שאר הפירות, נמצאת שהלוים והענינים לא זכו כלל בהק קריאת שם, אם ניכר הדבר שאינו מעלה כלל על דעתו שבקריאת נוסח ההפרשה הוא מחלק חמישית מפирוטיו לאחרים (ר"ל עשיירת מעשר ראשון ללווי ואח"כ עוד עשיירת מעשר עני). וכיון שכן חשבני שאין זו הפרשה והפירות נשארים בטבלן. וכמו שהזהירו הפסוקים לעניין ביטול חמץ, שהאומר "כל חמירא" ואינו מבין מה שאומר ואינו יודע שمبטל ומפרק בכאן את חמוץ, לא כלום הוא. וזה גם כאן. וכן. וכן בהפרשת חלה אם רק יודע שצרכיהם ליקח מקצת מהעיסה ולאבדו, ואינו יודע שהזהירו הפסוקים לכאן להפירות. ולא שייך לומר בזה דהרי' דברים שבבל, כיון שניכר וידוע שאינו יודע כלל שבהפרשה זו הוא מזכה את החלה לכהנים. עכ"ד הגרש"א. והועתקו דבריו אלו בספרו מעדרני ארץ על תרומות (בקובץ העורות שבסה"ס בדף"ח, סימן ט אות יא) וכן בספרו ש"ת מנהת שלמה ח"א (סימן סב אות י). והניף ידו שנית בזה במנחת שלמה שם (סימן גג) באורך וברוחב, שכן נראה פשוט שadam שידוע לע"ה ומפריש תרור"ם וקורא הנוסח ללא שם הבנה, אין זה חשוב כלל הפרשה, כיון שאינו יודע שבאמירת הנוסח הוא מחלק אחד מחמשה מפирוטיו לאחרים. ע"ש. ועוד ראייתי מצינינם לדבריו לעיל (סימן ל' ע' רא בהערה). וראיתי שגם שם פסק כן בקיצור. ע"ש.

ג. עוד אחרת גדולה מזו ראייתי שכותב הגרש"א נ"ע בפסקיו הנ"ל, ו"ל בכרכם ציון: ולפי דברינו נראה שגם הממוניים על הפרשת תרומות ומעשרות כיוון שהם רק שלוחות של בעל הפירות נכון מאד שיסבירו וילמדו את בעלי הפירות את כל עניין ההפרשות, למען ידעו שע"י ההפרשה הם מזכירים עשיירת מהפירות לשפט לוי ועוד עשיירת לעניים, שהרי אם אנו יודעים בבירור שבעל הבית אינו יודע מזה והוא רק מסכים להפסיד מעט מהפירות, ותו לא מידי, איך אפשר שהמשמעות היה בעליים חלק אחד מחמשה מהפירות לאחרים, ואם באמת אין האחרים זוכים בפירות, הרי אמרן דמסתבר אכן זה חשוב כלל הפרשה וכו'. עכ"ד. וכן בש"ת מנהת שלמה ח"א (שם ושם) חוזר ע"ז בארכיות ובהחלתיות. ע"ש. ולפי דברות קדשו אין לסתור על הפרשת תרור"ם שמאפרישים המשגיחי כשרות בחנויות כלל, כי עינינו הרואות שכינום רוב ככל

בעלי העסקים אינם מבנים כלל בעניים אלו, אלא רק יודעים שהמשגיח לוקח קצת מהיבול ומאבדו, ואולי גם יודעים שהוא אומר איזה נסח. ותו לא מיידי. והקונה פירות וירקות אף מחנות שתחת השגחה קפדיית חייב מהדין לחזור ולהפריש בבתו כל התרומות ומעשרות. (ולפי דבר'ך רוב כל העולם שלא מקפידים ע"ז וסמכים על ה"הקשר", עוברים באיסור).

ד. וכן ראייתי להגר"מ שטרנבווק בשוי"ת תשובות והנהגות ח"ג (סימן שם) שנשאל האם צריך לשוב ולהפריש תרומות ומעשרות מיבול שקנה מחנות עם הכלר מהודר. והשיב שמאחר שעייר מצות הפרשת תרומות ומעשרות היא חלק מהפירוט יהיו מזון הכהנים, ועשרה נספת תהא מזון שבט לוי, ואח"כ עוד עשרה מזון עניים, ובנ"ד הרי בעל המפעל אינו מתכוון בדעתו כלל להקנות בעשרים אחוז מהסהורה ללוים והעניים, וגם אינו יודע כלל מעניין זה, רק הוא יודע שהמשגיח לוקח קצת יותר מאחד ממאה מהיבול ומאבdem. ונמצא שגם המשגיח כשרות אין לו סמכות מבעל הבית לבצע את המעשירות שהתורה דורשת כדי להוציא מיד' טבל, וא"כ הפירות נשארו בטבלם ואנו נכשלים ח"ו באיסור טבל. וסימן, נמצא שהתרומות ומעשרות שמספרים כיום בחניות הוא בטעות, דמאי שבעל הבית מעולם לא נתכוין להפריש המעשירות שציווה התורה בטללה ההפרשה מעיקרה. והביא דברי הגרש"ז במנחת שלמה (ס"ג וס"י סב אות י) הנ"ל, שכתב לפפק על הפרשת תרו"מ שמספרים כיום בחניות, ושאין עצה אלא ללמד את בעל הבית הע"ה את קיזור עניין ההפרשה וכו'. וקיים דבריו. עכת"ד. אלא דלמטוניה דמר נר"ו קשייא לי דכיון שהחלית בסכינה חריפה שההפרשה בחניות בטללה והפירות נשארו טבל, מודיע כתוב בתחלת התשובה שמעיקר הדין "יש מקום להחמיר לעצמו כן". מודיע רק "יש מקום" ואין זה חיוב, ומודיע רק "לעצמם" ולא להורות כן לרבים. הא כל כה"ג ראוי גם להתריע בקול ענות גבורה שאין ליתן "הקשר" לחניות פירות וירקות עד שלמדו את בעה"ב את ענייני ההפרשות. וע"ש שהוסיף לעורר עוד הרבה חששות בהפרשה בחניות יותר ממה שחשש הגרש"ז, ואעפ"כ בס"ד חזר והעה שלכן יש בזה "הידור" לחזור ולהפריש תרו"מ בבית אף אם הפירות נקנו מחנות שיש לה תעודה כשרות מהודרת, וש"אoli אפילו יש בזה צורך ממש". ולא ידענא איך נופל לשון הידור וככדו' על חיוב שמעיקר הדין. ועוד יש להעיר שבתשבות והנהגות ח"א (סימן טרסי ד"ה אמנים) מיקל בזה. ע"ש. וצ"ל דהדר ביה בח"ג. אך לא ידעת לפרש ממש'כ בעצמו בח"ג שם (סימן שלח) להקל במה שנהגו לעשות את כל היבול השיק למדינת ישראל. וככ"כ בשם בשוי"ת מנהת יצחק ח"ט (רס"ק ורס"ק קיב). והרי זה נידון חמור הרבה יותר וכן שתראה כמה שהאריכו בזה המנהת יצחק בכל התשובות שם. ובשות' שבט הלוי ח"ה (סימן קעב). ע"ש. והתשבות והנהגות היקל בחמורות והחמיר בקהלות במחכטה"ר. וזה פלא. וכן ראייתי לעוד כמה ממחברי זמינו שהביאו פסק הגרש"ז א הנ"ל בשתייה כהודאה, כגון בס' משפטין ארץ אידלשטיין על הלכות תרו"מ (ריש פרק י), וכן במבוא הספר (עמוד לב). וגם עליו יש להעיר שאלה הクリע בזה בסכינה חריפה. וכן הובא פסק הגרש"ז א בשתייה בס' ביכורי שדה רוח (עמוד קפד). ועוד.

ה. ובטרם כל אמרתי לבאר בקיצור נمرץ עניין "ממון השבט" שהזכיר הגרש"א, כי לפ"ר הלומד דברי הגרש"א מבין דכוונתו לומר שהמפריש תר"מ צריך להתקוין להקנות כ"כ מהפירוט לכהן וכ"כ ללו וכ"כ לעני. ובאמת הא ליתא, ובודאי הגרש"א לא נתקוין זהה. כי הדבר ידוע שאדם שרצו ליקח דבר ששייך לו ולהקנותו לחברו איינו יכול לעשות זאת בעצמו, אלא צריך שאדם אחר יזכה באוטו דבר עבורי האדם שרצו לתקוין לו. והרי מעולם לא שמענו שהמפריש תר"מ צריך לעשות זאת באמצעות אדם נוסף שהוא יזכה בתרומות ומעשרות עבור הכהנים הלוים והענינים. אלא הדבר ברור שהזיכה בתר"מ לכהנים והלוים והענינים היא עניין נפרד ממצות ההפרשה, והיא כבר שייכת למצות הנטינה אשר לדעת הרמב"ן בהשגות על סה"מ (שרש יב) היא מצות עשה בפני עצמה. ע"ש. ואcum"ל. וכן פשוט במס' גיטין (ל). שאי אפשר להקנות את ההפרשות לכהנים והלוים והענינים אלא באמצעות אדם אחר, או במכרי כהונה וכו'. ע"ש. וכן מפורש בש"ת הרב"ש (סימן קנו) שהמפריש תר"מ איינו מקנה כלום לכהן וכו'. ע"ש. זה ברור. ובמוקם אחר הארכנו בביור עניין ההפרשות, והבאו מהגמ' בפסחים (מו): שע"י ההפרשה הפירות המופרשים אמורים יוצאים למגרי מרשות הבעלים, אבל איןם לא ברשותו ולא ברשות הכהן, ולכן אם הוא חמץ (כגון בהפרשת חלה) אין הבעלים שהחמצ ברשותו עוליה בבל יראה ובל ימצא. ע"ש. והבאו מהספרי (פרשת קרח פיסקא קכ) ומהש"ס והפוסקים שע"י ההפרשה התרומות והמעשר ראשון נעשים ממון גבוה, והש"ת מזכה אותם לכהנים והלוים. ע"ש. וביארנו שאמנם מהגמ' בב"ק (קט): מוכח שתיכף לאחר ההפרשה התרי"מ נעשים ממון גבוה, וכבר הש"ת מזכה אותם לכהנים והלוים. מ"מ אין הכוונה שהם כבר לאחר ההפרשה תחת בעלות מוחלטת של מאן דהו, אלא "ממון השבט" שזהו מצב הפירות לאחר ההפרשה טרם הגיעו לידי המיעדים לקבלם, פירשו שאין על הפירות בעלות גמורה של שום אדם אלא הרי הם ממון של השבט בכללות. ומ"מ הדבר ברור שע"י ההפרשה התרי"מ יוצאים למגרי מרשותו של בעל הפירות. ע"ש שביארנו כל זאת מדברי חז"ל ומהראשונים והאחרונים. ונמצא לפ"י כ"ז שאמנם שע"י ההפרשה אין צורך ועם אי אפשר להקנות את הפירות המופרשים לאף אדם, מ"מ ע"י ההפרשה הפירות המופרשים יוצאים מרשותו למגרי (ולכן אם הם חמץ איינו עובר עליהם בבל יראה ובל ימצא). ומצוין אצל לעין זה עוד בש"ת אגרות משה ח"א מיר"ד (ס"י קיט וקכ). ואין פנאי לזה כתעת. ויה"ל בעזה שית. עכ"פ עליינו לפרש כוונת הגרש"א כנזכר. והבן.

ו. ואולם אני עניא בתור דעתנית בדנא פתגמא זמן זמינים טובא, איתחזיין דאי משום הא דעת הפרשנה הפירות המופרשים צריכים לצאת מרשות הבעלים, אכתיה אין לפסול כשמפריש ולא מעוניין שייצאו הפירות מרשותו. ובפרט לפי הנוהג עתה (והוא שלא ברצון חכמים. ואcum"ל) שלא מקיימים בפועל מצות הנטינה ואין נותנים ללו ולענין כלום, ובעל הפירות אינו מספיד אלא מעט יותר מאחד ממאה. והאלין הגדל שאנו נסמכים עליו זהה הוא רבינו הרא"ש בפ"ד דקדושים (ס"י ב) בדין המקדשasha בטבעת שאולה. שלאחר שביאר שהמקדשasha בטבעת שאינה שלו אלא שאולה בידו, אין האשה מקודשת בה כלל, ושה גרע טפי ממתחנה ע"מ להחזיר וכו'. אא"כ

בתנאים מסוימים. ע"ש. כתוב, אמנם נראה לי שאם אמר לבעל הטעעת השאלני את הטעעת כדי לקדש בה אשה, והשאילו לשם כך, ה"ז מקודשת. דהיינו שהשאילה לו אדעתא לקדש בה אשה אנן סהדי דגמר בלבו ליתנה לו בכל יפי לשון וכח שיועיל שייהי לו זכות וכח לקדש בה אשה, כי אדעתא דהכי מסר לידי מטה מתנה ע"מ יועיל מה שנתן לו הטעעת בהשאלה אז תהיה מתנה, ולכח"פ תהא מתנה ע"מ להחזר, העיקר שיוכל לקדש בה דין, ולכן בכח"ג הויא מקודשת. ולאחר הקידושין יקנה הבעל מהאשה את הטעעת ויחזירנה לבעלים, או שיישיר את הטעעת אצל האשה ולבעלים ישלם כסף דמי הטעעת. כי מה שאמר לו ש"משאליל" לו את הטעעת ולא אמר שנותנה לו ב"מתנה", היינו משם דלאו יכול עלמא דין גMRI ויהי סבור בעל הטעעת שיועיל לחבירו לקידושין גם כשותן לו את הטעעת בהשאלה, ולעולם אmediין דעתיה דמיון שמסירה לחבירו כדי שיקדש בה אשה, דעתו היא שאם לא תועיל ההשאלה הרי הוא נותן לו בקניין אחר איזה שיועיל לעניין קידושין. עכת"ד. והובא בשלטי הגברים (דף ז' בר"ף). וככ"ב הרא"ש בתשובה (כלל לה סי' ב) מכל הדברים האלה. וכן פסק הרא"ש בקצרה בפ"ח דב"ב (ס"י מו). וכן פסק הטור באה"ע (ס"י כח). וכן בשו"ת הרא"ש (סימן קע ד"ה ולענין) נראה שמסכים לפסק הרא"ש הלא. ע"ש. ורמזו הב"י שם. וכן הסכים בשו"ת התשב"ץ ח"ג (סימן רם). וכן בשו"ת הרדב"ז ח"א (סימן שיעב). והובא לאחרוניים. וככ"פ מהר"ש צורר בחוט המשולש בסוף שו"ת התשב"ץ (טור ב ס"י ד, ד"ה הטעם הא'). וכן פסק מרן בש"ע אה"ע (ס"י כח סי"ט). ועוד. וכדברים האלה כ' הרא"ש (פ"ח דחולין סי' כו) גם לעניין להעתף ולברך על טלית שאולה. ע"ש. והסכים לדבורי הב"י באורח (שלhei סי' יד). וככ"פ בש"ע שם (ס"ג). וככ"פ עוד פוסקים. וככ"פ בכיר"ב הרמ"א בחר"מ (ס"י קכח סוף סי' ד) רמזו האחרוניים. וע"ש ובביאור הגרא"א. ויש הרבה להאריך בהז. ואכ"מ.

ז. עינינו הרואות שאע"פ שאדם זה רק "השאיל" טבעת לחבירו, אמרין דמיון שברצונו שייחלו הקידושין של חבירו דין, וע"פ דין א"א לקדש אשה בטעעת שאולה, מפקין לה מתורת שאלת ואמרין דהויא מתנה (או עכ"פ מתנה ע"מ להחזר), וכל זאת ממש בנווגד לדעתו ורצונו של המשאל. וע' ב מג"א (ס"י תרנה סק"ג) שתפס שהרא"ש היקל בזה דוקא משום שההלה שצדך ליתן במתנה. (אייברא דיל"ע בזה מדברי שאר הראשוניים. ודוק"כ כי קצרתי). וטעם הדבר שעושים כן בניגוד לדעת הבעלים, נראה דס"ל להרא"ש דמה שאדם זה הסכים שחייבו יעשה בממוני דבר מסוימים הרי זו התחייבות מצידו, ומאחר דק"ל גם התחייבות לדבר סתום הויא התחייבות גמורה, لكن אף שהוא מדמה בנפשו דסגי בהשאלה, אנן מפקין מיניה ממונא נגד דעתו ורצונו, כיון שהוא התחייב לחבירו לאפשר לו לעשות בממוני הדבר המדבר. מדברי הרא"ש הללו נראה ללמד גם לנ"ד, שאדם זה שמאפריש מעט יותר מא' ממה וקורא את נוסח הפרשה, אף שאינו מבין כלל את ממשות הנוסח מ"מ הרי בעצם הפרשה ואמרית הנוסח הוא התרצה שייחול הכל כרצון התורה וח"ל, וא"כ אף שאינו מבין שבאמירית הנוסח הוא התחייב בכל כתוב בו, שהרי הוא רוצה שתחול המצווה כהלה. ושפир חילוי הפרשות דין. ואף אם יש את נפשך לומר

מײַזָּה טעם שבנ"ד לא יאמר הרא"ש דבריו שאמר לעניין טבעת וטלית שאולה, מה גם שבענין אני חושב לחלק זהה, מ"מ לא נסbold חילוק ביןיהם אלא אם היו נוהגים בימינו להפריש ולתת בפועל את ההפרשות ללווים והענינים, שאז היינו באים להוציא מההפריש ממון בפועל, אבל לפי הנוהג כיום שאין נותנים בפועל את המשורות ואלי בא דאמת אין למפריש שום הפסד ממוני בכך, בודאי דאליבא דהרא"ש שפיר חיליל ההפרשות כדין. ואתי במק"ש מדכתב הרא"ש לאפוקי ממונה להדייא ע"פ סברא זו. וודוק כי קצרתי בביואר. (וain להקשות מדברי החולקים על הרא"ש, וכמו שנטבתאard בדברינו הנדפסים בקובץ תנובות שדה (גליון תשרי תש"ס, עמוד כה והלאה). קחנו שם. ואcum"ל). לנ"ל נלע"ד שאין לפסול הפרשת תרו"מ של אדם שאינו מבין בענין ההפרשות משום שלא התכוון להוציא ממונו כך וכך מהפרשות. וה"ה כשממנה שליח. וודוק. דאי משום הא לא אירא. וכדברידנא בעניותין.

ח. **אולם** מטעם אחר נלע"ד בבירור לפסול הפרשת תרו"מ שמאפריש אדם שאינו מבין כלום בענין ההפרשות, רק יודע שצורך להוציא מעט יותר מאחד ממאה מהפירוט ולומר איזה נוסח. כי נראה לי וכן הסכימו לסבירא זו כמה ת"ח, שאדם שאינו מבין בענין תרו"מ, כאשר הוא מוציא מהפירוט את המעת יותר מ'מא' ממאה וקורא את נוסח ההפרשה, הוא מדמה בנפשו שההוא קורא הוא משתייך למעט הפירות שהוא הפריש בלבד, ואין מעלה כלל על דעתו שהנוסח פועל משחו גם בשאר הפירות (שחלקים נעשה מעשר ראשון וחלקים מעשר שני או עני), ועל כן נ"ל דاع"ג דנקטינן שאין מעכבר ידיעת ענין ההפרשה ומהותה,DOI בהסתמת הבעלים שיחול הכל כהלה (עם קביעות מקום), מ"מ נראה שהוא שיזק רק באופן שעכ"פ יודע הוא בחף זה שצורך לקיים בו איזה דבר, אלא שאינו יודע פרטיו הענין, זה אמרינן דסגי בהתרצותו באופן כללי שיחול בחף המדבר כל מה שצורך לחול ע"פ התורה, דבכה"ג אמרינן דמימילא חל כל מה שצורך לחול ע"פ התורה. אבל אם למשל צריך לחול איזה דבר על ב' חפצים, ואדם זה יודע רק על א' מהם צריך לחול בו איזה דבר והוא מתרצה זהה ואומר שיחול בו כל מה שצורך ע"פ הדין, אבל איןנו מודע כלל שצורך לעשות כן גם על החף השני, ולכן איןנו מחשב עליו כלל, בכ"ג נלע"ד ברור דבשים אופן לא חל כלום על החף השני, אף אם מצותו היא מענין המצויה האמורה בחף הראשו, שהרי לא חישב על החף השני כלום. וכך בנ"ד שמצויאים מהפירוט מעט יותר מ'מא' ממאה ואומרים את נוסח ההפרשה, אדם שאינו מבין בענין ההפרשות הרי אינו יודע כלל שמלבד המצוות שהוא עושה במעט הפירות שהפריש (תרו"ג ותרומות מעשר) הוא עושה עוד מצוות בשאר הפירות שנשארו בסל, דהיינו עשרית מעשר ראשון ועוד עשרית מעשר שני או מעשר עני, וא"כ איןנו מחשב כלל על שאר הפירות שגם בהם יחול הכל כהלה, וכיון שכן נמצא שלא עשה אדם זה לא מעשר ראשון ולא מעשר שני או עני כלל. ולא נשאר בידו אלא תרומה גדולה. [דגם "תרומות מעשר" נראה דלא חיליל, שהרי ביאר הגאון מופה"ד כמהה"ח קנייבסקי שליט"א בס' דרך אמונה ח"ב (פ"ג מתרומות ה"כ"ג בביאור ההלכה) שלדעת רוב הראשונים אם הקדים תרומות מעשר למשער ראשון לא עשה כלום. וכן תפס בפשיות הגרא"י ולדינברג בס' דבר אליעזר (סימן יג סוף אות ו, בדף"ח נדפס בסוף צי"א ח"ז). וע"ש שכתב זאת בביואר

דעת רשיי בבייצה (יג). ע"ש. וא"כ בנו"ד מאחר שadam זה לא הפריש מעשר ראשון ממי לא גם תרומות מעשר לא הפריש]. לכן נלע"ד להלכה שadam שלא מבין בענייני ההפרשות לא יהא לו עסק עמהן ולא יפריש בעצמו תרו"מ אף אם קורא את נוסח ההפרשה בדחיפתו ורוחמו, כי אין ממש בקрайת נוסח ההפרשה שלא מתכוונים למה שכתוב שם. וגם בדייעבד שadam כזה כבר הפריש תרו"מ בעצמו, צריך מעיקר הדין לחזור ולהפריש תרו"מ מפירותיו אלו. אלא שלא יברך שוב וכמונת להלן (אות י) בס"ד.

ט. זה לשון הרה"ג ר' קלמן כהנא בקונטראס מצות הארץ שכתבו ע"פ החזו"א (נדפס בס"ס דרך אמונה ח"ג, דף שעח ע"א): מי שהפריש יותר מאחד ממאה ואמר את כל הנוסח, אף שאינו יודע את חלות התטרומות ומעשרות לפרטותיה בדיק, וסומך בלבו שיחולו כפי הדין והמצווה, קיים את המצווה, וההפרשות חלו כדין ופירוטיו מתוקנים. ע"כ. וכ"ה בשו"ת דברי יחזקאל שרגא ח"א (עמוד עז) ע"פ החזו"א. והמדובר בשונו הזהב ראה יראה שלא התיר אלא באדם שאינו יודע את חלות התרו"מ לפרטותיה בדיק", ומשמע דעתך פ' יודע הוא באופן כללי מה הם ההפרשות. ואפשר דעתומו זיל כדכתיבנה. וע"ע להגרח"ק שליט"א בדרך אמונה ח"ב (ספ"ג מתרומות ריש דנ"ק) שהעתיק דברי הקונטראס הנ"ל, וכ' ע"ז בציון ההלכה (אות תנח) בזה"ל: ואני מיili כמשמעותם שיחול הכל כדין, בזה אמרין דמהני אף שאין מבין כלום, (ע' ח"מ סי' סא סי' ג' ובאחרונים שם סי' ג' ובאחרונים שם), אבל מי שאינו יודע כלל שציריך לחול כאן משהו וחושב שהוא איזה תחינה צ"ע אם מהני. ע"כ. ומבואר שוגם לדעתו הרחבה לא התיר החזו"א למי שלא מבין בענייני ההפרשות וחושב את נוסח לאיזו תחינה. וכן ראייתי שכתב בס' משפט הארץ אידלשטיין (פ"י העלה א) מדנפשה בדעת החזו"א בקונט' הנ"ל. ושוב מצא שכ"כ הדרך אמונה הנ"ל. ואף שנראה שהגרח"ק והמשפטי ארץ הבינו כוונת החזו"א שלא כדכתיבנה. וכן מהציוונים שציין הגרח"ק לח"מ (ס"י סא וס"י מה) מוכחה שסביר שהבעיא היא חוסר הכוונה להקנות, וכן ביארנו לעיל (אות ו-ז) דאי משום הא לא איריא, מ"מ אפשר לדילנא גם הגרח"ק מסכימים שם אינו מחשב כלל על המעשרות בשבר הפירות לא חילא ההפרשה, אלא דלא נחית זהה. ועל פ' הגרח"ק תנא דמסיעין לנו בעצם הדיק שדיקנו בלשון החזו"א. זוז"ב.³.

ג. ואמנם ראייתי בספר כרמ' ציון הלכות פסוקות תרומות (פ"ט ה"ב) שכתב בזה"ל: המפריש תרומות ומעשרות ראיי ונכון שידע ויבין את אשר הוא עושה, ולא יאמר את נוסח ההפרשה כמצות אנשים מלומדה. ע"כ. וכ' בהערה שדברים אלו הועתקו מכת"ק דהగאון מוהרצ"פ פראנק זלה"ה. ומשמעו מלשונו שמעיקר הדין גם אדם שמשולל הבנה בעניינים אלו, כל שקרא את נוסח ההפרשה הוועילה הפרשתו. וכן

³ **הערת השערך:** הן הדברים הנחננים לעיל מפי הגרש"א, שהוסיף וכתב שמהאי טעמא לא מהני נמי הפרשת השילוח, כיוון שאין הבעלים ידוע כלל מהגענה. והה"כ נר"ז כתוב לדוחות דבריו עפ"ד הרא"ש במקדש בטבעת שאולה. וכבר הרנו פנים לדברי הגרש"א בתנובות שדה גליון 34 במדור תגבות. ולא ראייתי להה"כ שחדיש בזה דבר לע"ע.

משמעותו מ"ש בס' משפטי ארץ אידלשטיין (פ"י ה"א). ע"ש. אבל לענ"ד העיקר להלכה שכחה"ג אף בדיעבד לא הועילה הפרשתו. וכדברינא. ולא אכחיד שכשהרצתי עיקרי הדברים לפני מי שגדול אמר"ר הגאון הגדול כמהה"ר ציון שליט"א נתה להקל גם באדם שאינו מבין כלום בענייני הפרשות, משום שבעצם זה שהוא קורא את הנוסח הפרשה הוא מגלת דעתו שברצונו שיחול כל מה שצריך לחול ע"פ הנוסח, ועל כן שפיר חיליל ה הפרשות ע"ז. עכטד"ק נר"ו. אבל לענ"ד הקלושה נ"ל שאין די בזה, כי מאחר שהוא שודם זה שהפריש אינו מעלה כלל על דעתו שאיזה דבר חל ביתר הפירות א"כ הוא לא עשה בהם שום הפרשה. וראיה לדבר מההיא דביטול חמץ שהסבירו הפוסקים שאפיר בדיעבד לא מועילה אמרתת "כל חמירא" אם אין מבין משמעות הדברים, אלא צריך לבדוק שיתכוון להדייא לבטל את החמץ, ולא אמרים שע"י אמרתת "כל חמירא" גם ללא הבנה הרי הוא מתרצה למה שכותבו בו. וכדברינא לעיל (אות א). ועל כן נלע"ד דהפרשת תר"מ של אדם שלא מבין בענייני הפרשות אינה הפרשה כלל, כיון שאינו יודע ואינו מחשב כלל על שאר הפירות, שיחלו גם בהם המעשיות. וגם בדיעבד לא הועיל וצריך לחזור להפריש תר"מ מפירות אלו. אלא שימוש חומר ברכה לבטל אין בכך להורות לברך על הפרשה השניה. ועוד העירני לנכון ח"א ה"ו שבלאו הכי בדך כלל אי אפשר להורות בכח"ג לחזור ולברך נמי, דהרי סוף סוף אין לנו בירור שאדם ע"ה זה לא נתכוון להחיל כלום בשאר הפירות (אא"כ בירוננו), ומידי ספיקא מסתבר דלא נפיקנא. لكن נ' דלענין הלהקה לחזור להפריש بلا ברכה.

יא. אלא שכעת לאחר העיון בדברים אלו זמן זמנים טובא מצאתי בעזהש"ת פתרון שיהיה אפשר גם לנשים או לכל אדם שאינו יודע כלום בענייני הפרשות להפריש בעצם תרומות ומעשרות. ובאמת בימינו רוב העולם אינם יודעים כלום בענייני הפרשות (ובכללם גם בני תורה לדאבותנו). ויש רבים וטובים שאין במקומות מגורייהם חנויות עם כשרות מהודרת, וברצונם לקיים מצוות יקרות אלו ולא להיכשל חילתה באכילת טבליים, על כן נתתי שמחה לבני על שזיכני הש"ת למצוא פתרון שעל פיו יוכל כל אדם באשר הוא שם (כפשותו וכcmdרשו) לקיים בעצמו מצוות הפרשת תר"מ.

כ"י הנה נודע בשערים המצוינים בהלכה מה שחייב להקל הגאון מופת הדור שלפנינו החזון איש זצ"ל (DMAI ס"י טו אות ו) וזל"ק: מי שיש לו נוסח להפרשת תר"מ והוא בדך ואין בידו הנוסח וגם אינו יודע את הנוסח בעל פה, יכח יותר מאחד ממהה, ויאמר: "שיחול הכל כמו שכותב בנוסח הפרשה כדת". זה מועיל. ע"ב. ובתשובה אחרת הארכנו זהה בכל חלקי הבונה והסתור (נדפס בקובץ Tânובות שדה, מגליון אלול תשנ"ט והלאה). והעלינו בס"ד שאמנם במקומות הצורך יש להקל בשופי להפריש ע"י נוסח מקוצר, אך העלינו (ע"פ מה שעוררנו כאן) שאין די בנוסח המקוצר כל כך כפי שישידר הגאון החז"א, אשר אמרם גברא רבה כמרן החז"א וכי שרגן סמיכין עלייה, דנהירין להו שבילי דתרומות ומעשרות מסתברא שכאשר יאמרו הנוסח המקוצר שישידר החז"א שפיר יבהיר דעתיהו גם על המעת שהפרישו (+1%) וגם על שאר הפירות שבסל, אבל רובה דעתמא (ואפירו תלמידי חכמים) מסתברא

טובא שכאשר יאמרו הנוסח המוקוצר שסידר החזו"א לא יhabi דעתיתיו אלא על המעת (>+1%) שהפרישו, ולא על שאר הפירות. לכן נ"ל שלא סגי בנוסח הקוצר שסידר ג"ע החזו"א ذ"ל אלא צריך לומר בפירוש שיחול כל מה שצריך לחול "גם במעט הפירות שהפריש (דהיינו תרומה גדולה ותרומה מעשר) וגם בשאר הפירות (דהיינו מעשר ראשון ומעשר שני או עני)", ועל כן צריך לומר בדוקא כלשון הזו: "כל מה שצריך לחול בין בפירות שהפרשתי והוציאתי מהסל ובין בשאר הפירות שנשארו בסל הכל יחול כמו שכותב בנוסח (שבסידור)". ובזה אני שפיר. וע"ש עוד כמה פרט'Dינים בזה. ואכ"מ. ואכ"ב אף שהוכחנו שאדם ע"ה שואמר את נוסח ההפרשה שלא הבנה אין הפרשתו מועילה כלום, לאחר שאף אם התכוון שיחולו ההפרשות כדין, מ"מ כוונתו הייתה רק על מעת הפירות שהפריש והוציא מהסל ולא חשב כלום על שאר הפירות, מ"מ כ"ז דוקא אם אדם זה קרא את "נוסח ההפרשה" המצווי, אז אין סהדי שלא התכוין כלום על שאר הפירות, אבל אם ילמדו לאדם כזה שיפריש מעט יותר מא' ממאה (+1%) מכל הפירות, ויאמר (בבנה) את נוסח ההפרשה המוקוצר הנ"ל: כל מה שצריך לחול "בין בקטת הפירות שהפרשתי ובין בשאר הפירות" הכל יחול כמו שכותב בנוסח שבסידור. בכח"ג נלפק"ד דשפיר חיילי ההפרשות כהלה. ובפרט אם ילמדו מהו (אפי' בקיצור נמרץ) את ענייני ההפרשות. ומ"מ נ' ברור אם אפשר למצוא דרך אחרת טוביה מזו, בודאי שיש לעשותות כן. ומה היא הדרך האחראית הטובה מזו, זה יתבادر כאן בסמוך בעזהש"ת.

מדור תגבות

א. תגובה למאמרו של הרב רAOבן אוחנה שליט"א בגליונות 36-37 נתקבל במערכת מכתב מהרב שמואל עמנואל שליט"א, עורך בטאון "בישובינו", שבו מציין גם שלח לנו ציולם מספר מנוחה נכונה להרב חיים בברלפֶּד עַמְּלָגֶג שכותב שהורה החזון איש שモתר לפתח ממטרות מערב שבת כדי שישקו את השדות, ובשעה שסגור את הממטרות בשבת יסגור את הברז הראשי, כדי שלא יגרום לזרם מים מוגבר בשאר ממטרות וכו'. ע"ש.

תגובה המערכת:
עיקר הנדון במאמר הנ"ל הוא האם מותר להפעיל את הממטרות בשבת על ידי בקריו השקיה באופן שתחילת פעולתם תהיה בשבת. ולזה לא התייחס החזון".

ב. **תגובה הרה"ג י"ש גינזבורג שליט"א** רב היישוב עומר על מאמר מערכת גליון 37. ב"ה כ"ה מנ"א ה' תשס"א, אומר

לכבוד
הרה"ג ר' שנייאור זלמן רוחה הי"ו
מערכת "תנובות שדה"
שלום וברכה!

בקשר לאמור ב"דבר המערכת" של גליון 37 לא ברור לי:

1. תלמידי רע"ק – בגם' מדובר על כ"ד ולא על י"ב אלף.
2. מש"כ "ולא רחוק..." הרי אלו דברי החוקרים החדשניים (בעקבות אגרת רשות"ג "זהה שמאן על התל' דרע"ק"), בניגוד לאמור בגם' ש"באסכלה מתר" האם ידוע לכם על הסכמת מי מגודלי ישראל לדעה זו.
3. ההגאה בחובות (ובמיוחד במאמרו של הרב בוארון הי"ו) גורעה מאד, וחבל. ובודאי תשפרו להבא.

כל טוב
י.ש. גינזבורג

תנבת העורך:
אה"ן צ"ל במאמרי י"ב אלף זוגי תלמידים כלשון הגמ' ביבמות סב"ב. דברי החוקרים החדשניים לא ראייתי. וכתבת ה מסברא. ונעלם ממי שביעת הכתיבת דברי רוז". ובתשי"ג הגאנונים שערת תשובה סי' רע"ח נמי כתוב שמתו באסכלה. ובדקדוקי סופרים השלם ביבמות נראה שאין מי שאינו גורס באסכלה. אמן הערת כת"ר בשם " החוקרים החדשניים" מאגרת רשות"ג מענינית. וצ"ע.
מאמרו של הרב בוארון נמסר לנו לפני לפנינו למעלה משנה מוגה על ידו ולדבריו לא היו במאמרו טעויות סופר, ועל כן לא שבענו לבדוק ביסודות.